

	I	EØS-ORGANER	
	1.	EØS-komiteen	
	II	EFTA-ORGANER	
	1.	EFTA-statenes faste komité	
	2.	EFTAs overvåkningsorgan	
2011/EØS/4/01		Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 191/09/COL av 22. april 2009 om 70. endring av saksbehandlingsregler og materielle regler på statsstøtteområdet ved å innføre et nytt kapittel om behandlingen av verdiforringede aktiva innenfor banksektoren i EØS . . .	1
2011/EØS/4/02		Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til statsstøttetiltak i forbindelse med regionalstøtte ved byggingen av Verne datasenter	22
2011/EØS/4/03		Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked ved anvendelse av EF-traktatens artikkel og 88) (forordning om generelle gruppeunntak) (GBER 3/2010/R&D)	42
2011/EØS/4/04		Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked ved anvendelse av EF-traktatens artikkel og 88) (forordning om generelle gruppeunntak) (GBER 8/2010/ENV)	43
	3.	EFTA-domstolen	
	III	EF-ORGANER	
	1.	Kommisjonen	
2011/EØS/4/05		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5950 – Munksjö/Arjowiggins (decor and abrasive businesses))	44
2011/EØS/4/06		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5976 – Lufthansa Technik/Panasonic Avionics/Idair JV) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	45
2011/EØS/4/07		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6050 – DuPont/DSM/Actamax JV)	46

2011/EØS/4/08	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6071 – Ineos/ Ineos Nova) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte.	47
2011/EØS/4/09	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6073 – Daimler/ Beiqi Foton Motor Co/Beijing Foton Daimler Automotive/JV) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	48
2011/EØS/4/10	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6103 – CVC/ Capio Sanidad) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	49
2011/EØS/4/11	Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6124 – Ferrovie dello Stato/Cube Transport/Arriva Deutschland) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte.	50
2011/EØS/4/12	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5778 – Novartis/Alcon).	51
2011/EØS/4/13	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5846 – Shell/Cosan/JV).	51
2011/EØS/4/14	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5865 – Teva/Ratiopharm)	52
2011/EØS/4/15	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5908 – Honeywell/Sperian).	52
2011/EØS/4/16	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5964 – TPV/Philips Branded Monitors and Colour TVs).	53
2011/EØS/4/17	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5973 – CVC/Charden International)	53
2011/EØS/4/18	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.5991 – Triton III Holding 6/Wittur Group).	54
2011/EØS/4/19	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6007 – Nokia Siemens Networks/Motorola Network Business)	54
2011/EØS/4/20	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6020 – ACS/Hochtief)	55
2011/EØS/4/21	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6037 – Dnata/Alpha Flight Group)	55
2011/EØS/4/22	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6044 – Alliance Boots/Andreae-Noris Zahn)	56
2011/EØS/4/23	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6052 – London & Continental Railways/Lend Lease Europe/ Stratford City Business District).	56
2011/EØS/4/24	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6067 – PAI/Swissport).	57
2011/EØS/4/25	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6075 – DHC/Vue Entertainment Investment).	57

2011/EØS/4/26	Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6084 – Wittington/Divisie Bijenkorf)	58
2011/EØS/4/27	Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføringen av rådsdirektiv 90/385/EØF av 20. juni 1990 om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om aktive implanterbare medisinske innretninger	59
2011/EØS/4/28	Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføringen av europaparlaments- og rådsdirektiv 98/79/EF av 27. oktober 1998 om medisinsk utstyr til in vitro-diagnostikk .	65

EFTA-ORGANER

EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN

VEDTAK I EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN

2011/EØS/4/01

nr. 191/09/COL

av 22. april 2009

om 70. endring av saksbehandlingsregler og materielle regler på statsstøtteområdet ved å innføre et nytt kapittel om behandlingen av verdiforringede aktiva innenfor banksektoren i EØS

EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN⁽¹⁾ HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde⁽²⁾, særlig artikkel 61 til 63 og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol⁽³⁾, særlig artikkel 24 og artikkel 5 nr. 2 bokstav b), og ut fra følgende betraktninger:

I henhold til artikkel 24 i overvåknings- og domstolsavtalen skal Overvåkningsorganet håndheve EØS-avtalens bestemmelser om statsstøtte.

I henhold til artikkel 5 nr. 2 bokstav b) i overvåknings- og domstolsavtalen skal Overvåkningsorganet utferdige meldinger eller retningslinjer om spørsmål som EØS-avtalen omhandler, dersom EØS-avtalen eller overvåknings- og domstolsavtalen uttrykkelig bestemmer det eller Overvåkningsorganet anser det nødvendig.

Det vises til saksbehandlingsregler og materielle regler på statsstøtteområdet, vedtatt av EFTAs overvåkningsorgan 19. januar 1994⁽⁴⁾.

Kommisjonen for De europeiske fellesskap (heretter kalt Kommisjonen) vedtok 25. februar 2009 en melding om behandlingen av verdiforringede aktiva i Fellesskapets banksektor⁽⁵⁾.

Kunngjøringen er også relevant for Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.

Det må sikres ensartet anvendelse av statsstøttereglene for EØS i hele Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.

I henhold til avsnitt II under overskriften "GENERELT" på slutten av vedlegg XV til EØS-avtalen, skal Overvåkningsorganet, etter samråd med Kommisjonen, vedta tilsvarende rettsakter som dem Kommisjonen vedtar.

Det er holdt samråd med Kommisjonen.

Overvåkningsorganet har gjennom brev av 9. oktober 2009 holdt samråd med EFTA-statene om dette –

⁽¹⁾ Heretter kalt Overvåkningsorganet.

⁽²⁾ Heretter kalt EØS-avtalen.

⁽³⁾ Heretter kalt overvåknings- og domstolsavtalen.

⁽⁴⁾ Retningslinjer for anvendelse og tolkning av EØS-avtalens artikkel 61 og 62 og protokoll 3 artikkel 1 i overvåknings- og domstolsavtalen, vedtatt og utstedt av Overvåkningsorganet 19. januar 1994, offentliggjort i EFT L 231 av 3.9.1994, s. 1, og EØS-tillegget nr. 32 av 3.9.1994, s. 1. Retningslinjene ble sist endret 22. april 2009. Heretter kalt retningslinjene for statsstøtte. En ajourført versjon av retningslinjene for statsstøtte er tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted: <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>

⁽⁵⁾ Offentliggjort i EUT C 72 av 26.3.2009, s. 1.

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Retningslinjene for statsstøtte endres ved å innføre et nytt kapittel om behandlingen av verdiforringede aktiva innenfor banksektoren i EØS. Det nye kapittelet er vedlagt dette vedtak.

Artikkel 2

Dette vedtak er rettet til Republikken Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge.

Artikkel 3

Bare den engelske utgaven av vedtaket har gyldighet.

Utferdiget i Brussel, 22. april 2009.

For EFTAs overvåkningsorgan

Per Sanderud

President

Kurt Jaeger

Medlem av kollegiet

BEHANDLINGEN AV VERDIFORRINGEDE AKTIVA INNENFOR BANKSEKTOREN I EØS⁽¹⁾

1 Innledning

- 1) Siden midten av 2007 har kredittmarkedene for næringslivet vært preget av alvorlige forstyrrelser. Dette har resultert i en kraftig innstramning i likviditeten i banksektoren og en tilbakeholdenhet blant bankene med å låne til hverandre og til økonomien generelt. I takt med at forstyrrelsene i kredittmarkedene har blitt stadig større de siste 18 månedene, har finanskrisen forverret seg og den globale økonomien opplever en alvorlig resesjon.
- 2) Det er vanskelig å se for seg en løsning på finanskrisen og et oppsving i den globale økonomien uten at stabiliteten innenfor banksektoren og finanssystemet som helhet kan garanteres. Først da vil investorene igjen få tillit til systemet og bankene gjenoppta sin normale utlånsvirksomhet. Derfor har EØS-statene vedtatt tiltak for å støtte stabiliteten i sine banksektorer og stimulere utlån, slik som tilførsel av ny kapital gjennom offentlige midler og gjennom statlige garantier for bankenes utlån.
- 3) Flere EØS-stater har tilkjennegitt at de vil supplere eksisterende støttetiltak med en form for overtakelse av forringede bankaktiva. Slike utsagn har sammen med et lignende initiativ i USA utløst en bred debatt innenfor EØS om fordelene ved overtakelse av verdiforringede aktiva som statlig støttetiltak for bankene. Innenfor rammen av denne debatten har Kommissjonen etter samråd med Den europeiske sentralbanken (ESB) og på grunnlag av Eurosystem-anbefalingene av 5. februar 2009 (se vedlegg 1) utarbeidet en melding som tilsvarer dette kapittelet i EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte.
- 4) Dette kapittelet har fokus på de spørsmålene som EFTA-statene skal ta stilling til når de vurderer, utformer og gjennomfører tiltak i form av overtakelse av verdiforringede aktiva (asset-relief measures, heretter kalt avlastningstiltak). Generelt er dette spørsmål som omhandler avlastningstiltakenes berettigelse for å sikre finansiell stabilitet og stimulere bankenes utlån. Mer langsiktige hensyn, som banksektorens lønnsomhet og finanspolitisk bærekraftighet, må tas i betraktning ved vurdering av avlastningstiltak samt behovet for en felles og samordnet tilnærming innenfor EØS til overtakelse av verdiforringede aktiva, særlig for å sikre like konkurransevilkår. I forbindelse med en slik tilnærming for EØS gir dette kapittelet dessuten nærmere retningslinjer for anvendelsen av statsstøttereglene på avlastningstiltak med særlig vekt på i) innsyn og opplysningsplikt, ii) byrdedeling mellom staten, aksjeeiere og kreditorer, iii) tilpasning av incentiver for mottakerne til målene for den offentlige politikken, iv) prinsipper for utforming av avlastningstiltak med hensyn til støtteberettigelse, verdivurdering og forvaltning av verdiforringede aktiva og v) forholdet mellom avlastningstiltak, andre statlige støttetiltak og omstruktureringen av bankene.

2 Avlastningstiltak for å sikre finansiell stabilitet og stimulere bankenes utlån

- 5) De umiddelbare formålene med redningspakkene som EØS-statene kunngjorde i 2008, er å sikre finansiell stabilitet og stimulere utlån til realøkonomien. Det er for tidlig å trekke noen definitive konklusjoner om hvor effektive disse redningspakkene har vært, men det er klart at de har avverget risikoen for et finansielt sammenbrudd og de har bidratt til viktige interbankmarkeders funksjon. På den annen side har utviklingen innenfor utlån til realøkonomien siden pakkene ble kunngjort, vært lite gunstig, og den nyeste statistikken viser en sterk nedgang i utlånsveksten.⁽²⁾ Fra mange EØS-stater rapporteres det stadig om virksomheter som ikke får banklån og det virker som om innstramningen av utlånsvirksomheten har gått lenger en det konjunkturutviklingen skulle tilsi.
- 6) En av de viktigste årsakene til den utilstrekkelige kreditttilførselen er usikkerheten rundt hva de verdiforringede aktivaene er verdt og hvor de befinner seg, noe som har vært en kilde til problemer i banksektoren siden begynnelsen av krisen. Usikkerheten rundt aktivaenes verdi har ikke bare fortsatt å undergrave tilliten innenfor banksektoren, men har også svekket virkningen av de støttetiltakene som regjeringene har truffet så langt. Rekapitaliseringen av banker har for eksempel virket som en støtdemper mot verdiforringelse av aktiva, men mye av den tilførte kapitalen har bankene satt av til framtidige forringede aktiva. Bankene har allerede truffet tiltak for å avhjelpe problemet med verdiforringede aktiva. De har foretatt betydelige nedskrivninger av aktiva⁽³⁾, truffet tiltak for å begrense resterende tap ved å omklassifisere aktivaene på sine balanser og gradvis

⁽¹⁾ Dette kapittelet tilsvarer følgende melding fra Kommissjonen: *Kommisjonsmelding om behandlingen av verdiforringede aktiva i banksektoren i Fellesskapet.*

⁽²⁾ Mens offisielle tall for euro-området viser at bankenes utlån til foretak fortsatt holder stand, er den underliggende trenden negativ, og utlånsveksten falt vesentlig på månedsbasis mot slutten av 2008. I desember 2008 falt bankenes utlån til privatøkonomien (lån til ikke-MFI, unntatt staten) med 0,4 % i forhold til november.

⁽³⁾ Fra midten av 2007 til første kvartal av 2009 er det foretatt nedskrivninger for til sammen USD 1 063 milliarder, hvorav USD 737,6 milliarder er blitt rapportert fra banker i USA og USD 293,7 milliarder er blitt rapportert fra banker i Europa. I sistnevnte kategori er USD 68 milliarder blitt rapportert fra Sveits. Til tross for omfanget av de nedskrivninger av aktiva som allerede er rapportert, anslår IMF at bankenes samlede tap i forbindelse med forringede aktiva sannsynligvis vil komme opp i USD 2 200 milliarder. Dette anslaget bygger på globale beholdninger av verdipapiriserte pantelån, forbrukslån og foretakslån med opprinnelse i USA, og har steget jevnt siden begynnelsen av krisen. Enkelte markedscommentatorer mener at de samlede tapene kan være vesentlig høyere. For eksempel har Nouriel Roubini konsekvent hevdet at de offisielle anslagene er for lave, og han hevder nå at de samlede tapene kan være på USD 3 600 milliarder bare i USA.

satt til side ytterligere kapital for å styrke solvensen. Problemet er imidlertid ikke blitt løst i tilstrekkelig grad, og den uventede styrken i den økonomiske nedgangen tyder nå på at verdiforringelsen av bankenes aktiva vil bli større og mer omfattende.

- 7) Overtakelse av verdiforringede aktiva vil direkte avhjelpe usikkerheten rundt kvaliteten på bankenes balanse og derfor bidra til å gjenopprette tilliten i sektoren. Et slikt tiltak ville også kunne bidra til å unngå risikoen for gjentatte runder med rekapitalisering av bankene, ettersom verdiforringelsens omfang øker i en situasjon der realøkonomien forverres. På dette grunnlaget vurderer flere EØS-stater nå aktivt å overta bankenes verdiforringede aktiva, som et supplement til andre tiltak.

3 Langsiktige hensyn: Gjenoppbygging av lønnsomheten i banksektoren og bærekraftige offentlige finanser

- 8) Avlastningstiltak må utformes og gjennomføres på en måte som mest effektivt tjener de umiddelbare formålene, dvs. å sikre finansiell stabilitet og stimulere bankenes utlån. En viktig faktor i denne forbindelse er å sikre tilstrekkelig deltakelse i avlastningstiltakene ved egnet prissetting og egnede vilkår og eventuelt gjennom obligatorisk deltakelse. Fokuset i utformingen og gjennomføringen av avlastningstiltakene bør imidlertid ikke være begrenset til disse umiddelbare formålene. Det er viktig at også mer langsiktige hensyn tas i betraktning.
- 9) Dersom avlastningstiltakene ikke gjennomføres på en måte som reduserer faren for alvorlige konkurransevridninger mellom bankene (både innenfor EFTA-statene og på tvers av grensene), i samsvar med EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte, også i de tilfeller hvor det blir nødvendig å omstrukturere mottakerbankene, vil resultatet bli en strukturelt svakere banksektor i EØS med negative følger for produksjonspotensialet i økonomien som helhet. I tillegg kan det føre til et tilbakevendende behov for statlige inngrep i sektoren, noe som vil bety en stadig større byrde for offentlige finanser. Slike risikoer er alvorlige med tanke på det sannsynlige omfanget av den statlige eksponeringen. For å begrense risikoen for slik langsiktig skade bør statlige inngrep i banksektoren være tilstrekkelig målrettet og ledsages av atferdsmessige sikkerhetstiltak som tilpasser bankenes incentiver til målene for den offentlige politikken. Disse tiltakene bør inngå i en samlet innsats for å gjenopprette lønnsomheten i banksektoren på grunnlag av nødvendig omstrukturering. Behovet for omstruktureringer i banksektoren som en motvekt til statlig støtte drøftes grundigere i avsnitt 5 og 6 i forbindelse med statsstøttereglene.
- 10) Når EFTA-statene vurderer hvordan avlastningstiltakene skal utformes og gjennomføres, er det viktig at også budsjetttrammene tas i betraktning. Anslag over de samlede forventede nedskrivningene av aktiva tyder på at kostnadene – faktiske, potensielle eller begge deler – kan bli betydelige, både absolutt og i forhold til EFTA-statenes bruttonasjonalprodukt (BNP). Den støtten staten yter gjennom avlastningstiltak (og andre tiltak), bør ikke være av et slikt omfang at det kan skape problemer i forhold til offentlige finansers bærekraftighet, f.eks. for stor gjeld eller finansieringsproblemer. Slike hensyn er særlig viktige i dagens situasjon, som preges av stadig større offentlig underskudd, økende offentlig gjeld og utfordringer i forbindelse med utstedelse av statsobligasjoner.
- 11) Mer konkret vil budsjettsituasjonen til EFTA-statene være en viktig faktor i valget av hvordan aktivaene som omfattes av avlastningstiltak skal forvaltes, via oppkjøp, garantier, bytteavtaler eller en kombinasjon av disse ordningene⁽⁴⁾. Forskjellene når det gjelder konsekvensene for de offentlige finansenes troverdighet blir kanskje ikke så store ettersom finansmarkedene sannsynligvis vil avskrive potensielle tap på lignende grunnlag⁽⁵⁾. En tilnærming som krever direkte kjøp av verdiforringede aktiva, ville imidlertid ha mer øyeblikkelige virkninger for budsjettforholdet og statens finansieringsbehov. Det er opp til den enkelte EFTA-stat å avgjøre hvordan de verdiforringede aktivaene skal forvaltes, men en kombinert tilnærming der dårlige aktiva utskilles fra bankenes balanse til et atskilt foretak (enten innenfor eller utenfor bankene) med en eller annen form for statlig garanti, kunne vurderes. En slik tilnærming kan være en god løsning, ettersom den gir mange av de fordelene et oppkjøp av aktiva gir med hensyn til gjenoppbygging av tilliten til banksystemet, samtidig som den begrenser umiddelbare virkninger for statsbudsjettet.
- 12) I en situasjon med knappe budsjettmidler kan det være hensiktsmessig å rette avlastningstiltakene mot et begrenset antall banker av systembetydning. Visse EFTA-stater kan ha meget begrensede muligheter til overta bankenes verdiforringede aktiva på grunn av budsjettmessige begrensninger og/eller bankenes balanser i forhold til BNP.

⁽⁴⁾ Disse ordningene diskuteres nærmere i vedlegg II.

⁽⁵⁾ Statens oppkjøp av aktiva trenger ikke nødvendigvis å bety store budsjettkostnader på lang sikt dersom en tilstrekkelig andel av de oppkjøpte aktivaene kan selges med gevinst på et senere tidspunkt (se eksemplene fra USA og Sverige i vedlegg II). De er imidlertid forbundet med en stor innledende kostnad som kan øke den offentlige bruttogjelden og statens brutto finansieringsbehov. En metode der forringede aktiva byttes med statsobligasjoner kan benyttes for å lette de operasjonelle problemene i forbindelse med utstedelse, men det vil ikke forhindre innvirkningen på budsjettforholdet eller en økning i tilbudet av statsobligasjoner på markedet.

4 Behovet for en felles og samordnet tilnærming innenfor EØS

- 13) Ved vurdering av en form for avlastningstiltak må de umiddelbare formålene, dvs. å sikre finansiell stabilitet og fremme bankenes utlån, sammenstilles med behovet for å unngå langsiktige skader på banksektoren i EØS, EØS-markedet og økonomien som helhet. Dette oppnås mest effektivt ved en felles og samordnet tilnærming innenfor EØS med følgende generelle mål:
- Gjenopprette tilliten i markedet ved å vise evne til å vedta effektive tiltak på EØS-plan mot finanskrisen og skape rom for positive ringvirkninger blant EØS-statene og i finansmarkedene som helhet.
  - Begrense negative ringvirkninger blant EØS-statene i en situasjon der den EØS-staten som er først ute med å innføre avlastningstiltak, øver press på andre EØS-stater til å følge etter, og risikerer å sette i gang et subsidiekappløp mellom EØS-statene.
  - Beskytte EØS-markedet for finanstjenester ved å sikre samsvar mellom de avlastningstiltakene som EØS-statene innfører, og unngå økonomisk proteksjonisme.
  - Sørgje for at statsstøtteregele og alle andre lovfestede krav overholdes ved å sikre sammenheng mellom avlastningstiltakene og ved å begrense konkurransevriddingene og risikoen for lettsindig atferd til et minimum.
- 14) Samordning blant EØS-statene vil bare være nødvendig på generelt plan og kan oppnås med bibeholdt, tilstrekkelig fleksibilitet til å skreddersy tiltak for hver enkelt banks situasjon. I mangel av tilstrekkelig samordning på forhånd kan mange av disse målene nås bare ved ytterligere en statsstøttekontroll i etterkant. Felles retningslinjer for det grunnleggende innholdet i avlastningstiltak vil derfor kunne bidra til å minimere behovet for rettelser og endringer når de skal vurderes på grunnlag av reglene for statsstøtte. Slike retningslinjer gis i de neste avsnittene.

5 Retningslinjer for anvendelsen av reglene for statsstøtte på avlastningstiltak

- 15) Det er bankenes normale oppgave å foreta en risikovurdering av de aktiva de kjøper og sørge for at de er i stand til å dekke eventuelle tap i forbindelse med dem⁽⁶⁾. Avlastningstiltak kan imidlertid vurderes for å støtte finansiell stabilitet. Statlige avlastningstiltak utgjør statsstøtte når de fritar mottakerbanken fra (eller kompenserer den for) å registrere et tap eller en reserve for et eventuelt tap på grunn av verdiforringede aktiva og/eller frigjør lovfestet egenkapital til andre formål. Dette vil særlig være tilfelle når verdiforringede aktiva kjøpes eller forsikres til en verdi over markedsprisen, eller dersom prisen for en garanti ikke kompenserer staten for dens mulige største ansvar i henhold til garantien⁽⁷⁾.
- 16) Enhver støtte i forbindelse med avlastningstiltak bør imidlertid være forenlig med de allmenne prinsippene om nødvendighet, forholdmessighet og begrensning av konkurransevridding. Slik støtte innebærer alvorlige konkurransevriddinger mellom mottakerbanker og andre banker samt mellom mottakerbanker som har ulike grader av behov. Grunnleggende sunne banker som ikke mottar støtte kan se seg nødt til å søke om statlige inngrep for å bevare sin konkurranseposisjon i markedet. Lignende konkurransevriddinger kan oppstå blant EØS-statene, med fare for et subsidiekappløp mellom EØS-stater (som prøver å redde sine banker uten å ta hensyn til virkningene for banker i andre EØS-stater) og en utvikling i retning økonomisk proteksjonisme og fragmentering av det indre marked. Deltakelse i ordningen med avlastningstiltak bør derfor være betinget av klart definerte og objektive kriterier for å unngå at individuelle banker oppnår uberettigede fordeler.
- 17) Prinsippene for anvendelsen av reglene for statsstøtte, særlig EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b), på alle støttetiltak for banker i forbindelse med den globale finanskrisen er fastsatt i EFTAs overvåkningsorganets (heretter kalt "Overvåkningsorganet") retningslinjer for finansinstitusjoner⁽⁸⁾. Overvåkningsorganet framla deretter nærmere retningslinjer for den praktiske anvendelsen av disse prinsippene på rekapitalisering, i et nytt kapittel til retningslinjene for statsstøtte⁽⁹⁾. På linje med dette angis i følgende retningslinjer, som bygger på de samme prinsippene, de viktigste kjennetegnene ved avlastningstiltak eller -ordninger som fastslår hvor effektive de er og hvordan de påvirker konkurransen. Retningslinjene gjelder for alle banker som omfattes av avlastningstiltak, uavhengig av deres særskilte situasjon, men de praktiske følgene av anvendelsen kan variere avhengig av mottakerbankens risikoprofil og lønnsomhet. Prinsippene i disse retningslinjene får tilsvarende anvendelse når to eller flere EØS-stater samordner tiltak for å redde banker på tvers av grensene.

⁽⁶⁾ Banker har vanligvis flere typer aktiva, blant annet kontanter, finansielle aktiva (statskasseveksler, obligasjoner, egenkapital-instrumenter, omsettelige lån og råvarer), derivater (bytteavtaler, opsjoner), lån, finansielle investeringer, immaterielle eiendeler, fast eiendom, anlegg og utstyr. Tap kan forekomme når aktiva selges under sin bokførte verdi, når de synker i verdi og reserver må skapes med tanke på eventuelle tap, eller i etterkant, når inntektene på forfallsdagen er lavere enn den bokførte verdien.

⁽⁷⁾ En garanti antas å utgjøre statsstøtte når mottakerbanken ikke kan finne en uavhengig privat markedsoperatør som er villig til å gi en lignende garanti. Statsstøttebeløpet er fastsatt til statens høyeste nettoforpliktelse.

⁽⁸⁾ Under følgende overskrift i del VIII i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte: *Anvendelse av statsstøtteregele på tiltak truffet overfor finansinstitusjoner i forbindelse med den nåværende globale finanskrisen*, offentliggjort i EUT L 17 av 20.1.2011, s. 1 og EØS-tillegget nr. 3 av 20.1.2011, s. 1. En ajourført versjon av retningslinjene for statsstøtte er tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted:

<http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>

⁽⁹⁾ Under følgende overskrift i del VIII i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte: *Rekapitalisering av finansinstitusjoner under den nåværende finanskrisen: begrensning av støtten til det minst mulige og sikring mot utilbørlig konkurransevridding*, offentliggjort i EUT L 17 av 20.1.2011, s. 1 og EØS-tillegget nr. 3 av 20.1.2011, s. 1. En ajourført versjon av retningslinjene for statsstøtte er tilgjengelig på Overvåkningsorganets nettsted:

<http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>

- 18) Formålet med retningslinjene i dette vedtaket er å fastsette samordnede prinsipper og vilkår for å sikre så effektive avlastningstiltak som mulig i EØS-markedet, der det tas hensyn til det langsiktige målet om en tilbakevending til normale markedsvilkår, samtidig som de er fleksible nok til å kunne ta hensyn til særtrekk eller til at det kan treffes ytterligere tiltak eller innføres ytterligere framgangsmåter for individuelle banker eller på nasjonalt plan for å sikre finansiell stabilitet. For å være effektive bør avlastningstiltakene føre til at utlån til realøkonomien opprettholdes.

5.1 Identifikasjon av problemet og løsningsalternativer: fullt forhåndsinnsyn i og nøyaktige opplysninger om verdiforringelser og en forhåndsvurdering av støtteberettigede banker

- 19) For å lette den nødvendige omstrukturingsprosessen, hindre vridning av incentivene for alle aktørene og unngå å sløse bort statlige midler uten å bidra til at normal utlånsvirksomhet til realøkonomien gjenopptas, må alle avlastningstiltak bygge på en tydelig kartlegging av omfanget av bankens problemer med aktiva, bankens reelle solvens før støtten og utsiktene til tilbakevending til lønnsomhet, der det tas behørig hensyn til alle mulige alternativer.
- 20) For å minimere risikoen for gjentatte behov for statlige inngrep til fordel for de samme bankene, bør derfor banken oppfylle følgende kriterier for å kunne omfattes av avlastningstiltak:
- I søknaden om støtte bør de støtteberettigede bankene gi fullt forhåndsinnsyn i og framlegge nøyaktige opplysninger om alle verdiforringede aktiva som skal omfattes av avlastningstiltak, som bygger på en tilstrekkelig verdiforring av aktivaene, godkjent av anerkjente, uavhengige sakkyndige og bekreftet av vedkommende tilsynsmyndighet, i tråd med vurderingsprinsippene fastsatt i avsnitt 5.5⁽¹⁰⁾. Opplysningene om de verdiforringede aktivaene bør framlegges før statlige inngrep. Dette bør kunne danne grunnlag for å fastsette støttebeløpet og de tap som overføringen av aktiva påfører banken⁽¹¹⁾.
  - En støttesøknad fra en individuell bank bør etterfølges av en full gjennomgåelse av bankens virksomhet og balanse, med henblikk på å vurdere bankens kapitaldekning og dens utsikter til framtidig lønnsomhet (lønnsomhetsundersøkelse). Denne undersøkelsen må foregå parallelt med sertifiseringen av de verdiforringede aktivaene som omfattes av støtteordningen, men ettersom arbeidet er så omfattende, kan det ferdigstilles etter at banken har kommet med i støtteordningen. Resultatene av lønnsomhetsundersøkelsen skal meddeles Overvåkningsorganet og tas i betraktning i vurderingen av nødvendige oppfølgingstiltak (se avsnitt 6).

5.2 Deling av kostnadene mellom staten, aksjeeiere og kreditorer i forbindelse med verdiforringede aktiva

- 21) Prinsipielt bør det være bankene som i størst mulig utstrekning bærer tapene forbundet med verdiforringede aktiva. Dette krever for det første fullt forhåndsinnsyn i og fullstendige opplysninger om de verdiforringede aktivaene, etterfulgt av en korrekt verdiforring av dem før det statlige inngrepet samt en korrekt avkastning til staten for avlastningstiltakene, i en eller annen form, for å sikre at aksjeeierne tar en tilsvarende del av ansvaret og byrden uansett hvilken modell som er valgt. Disse faktorene til sammen bør føre til en overordnet sammenheng i byrdedelingen på tvers av ulike former for statlig støtte, der det er tatt hensyn til de ulike støttetiltakenes særtrekk⁽¹²⁾.
- 22) Dersom det etter at aktivaene er korrekt verdisatt og tap behørig identifisert⁽¹³⁾ fastslås at banken ville vært teknisk insolvent uten statlig inngrep, bør banken settes under administrasjon eller avvikles i henhold til EØS-retten og nasjonal rett. I en slik situasjon kan det av hensyn til finansiell stabilitet og tillit være hensiktsmessig å gi obligasjonseiere beskyttelse eller garantier⁽¹⁴⁾.

⁽¹⁰⁾ Med begrepene "innsyn" og "fullstendige opplysninger" menes innsyn for nasjonale myndigheter, de uavhengige berørte ekspertene og Overvåkningsorganet, uten at det berører forpliktelsen til å offentliggjøre hvordan et avlastningstiltak, som forutsetter en hensiktsmessig byrdedeling, påvirker bankens balanse.

⁽¹¹⁾ Støttebeløpet tilsvarer forskjellen mellom aktivaenes overføringsverdi (vanligvis basert på deres faktiske økonomiske verdi) og markedsprisen. I dette kapitlet tilsvarer tapene forskjellen mellom aktivaenes overføringsverdi og deres bokførte verdi. Faktiske tap blir som regel kjent i ettertid.

⁽¹²⁾ Avlastningstiltak kan til en viss grad sammenlignes med kapitaltilskudd, idet de absorberer tap og har en innvirkning på lovfestet kapital. Når det gjelder avlastningstiltak løper imidlertid staten en større risiko, ettersom risikoen er knyttet til en bestemt portefølje av verdiforringede aktiva uten direkte bidrag fra bankens øvrige inntektsgivende virksomhet og fond, og risikoen dessuten er større enn statens eventuelle andel i banken. Med tanke på at risikoene er større og den eventuelle gevinsten er mindre, bør avkastningen for overtakelse av aktiva normalt være høyere enn for kapitaltilskudd.

⁽¹³⁾ Aktivaenes bokførte verdi sammenlignes med deres overføringsverdi (dvs. deres faktiske økonomiske verdi).

⁽¹⁴⁾ Dette bør imidlertid normalt ikke omfatte aksjeeiere. Se Kommisjonens vedtak NN 39/2008 (Danmark, støtte til avvikling av Roskilde Bank) og NN 41/2008 (Det forente kongerike, redningsstøtte til Bradford & Bingley).

- 23) Dersom det av hensyn til finansiell stabilitet⁽¹⁵⁾ ikke virker hensiktsmessig å sette en bank under administrasjon eller avvikle den på en velordnet måte, kan bankene i et så begrenset omfang som overhodet mulig tildeles støtte i form av garanti eller kjøp av aktiva slik at de kan opprettholde virksomheten i det tidsrommet som er nødvendig for å utarbeide en plan for enten omstrukturering eller en velordnet avvikling. I slike tilfeller bør aksjeeierne bære tapene, i hvert fall inntil de lovfestede nivåene for kapitaldekning er nådd. Nasjonaliseringsalternativer kan også vurderes.
- 24) Dersom det ikke er mulig å oppnå fullstendig byrdedeling på forhånd, bør banken anmodes om å bidra til dekning av tapet eller risikoen på et senere tidspunkt, for eksempel i form av tilbakebetalingsklausuler eller, i tilfelle av en forsikringsordning, gjennom en klausul om at banken skal bære det første tapet (som regel minst 10 %) og en klausul om å dele resterende tap, der banken dekker en viss andel (som regel 10 %) av eventuelle ytterligere tap⁽¹⁶⁾.
- 25) Hovedregelen er at jo mindre banken bidrar med i begynnelsen, jo større er behovet for et bidrag fra aksjeeierne på et senere tidspunkt, enten i form av konvertering av statens tap til bankaksjer og/eller i form av ytterligere, kompenserende tiltak for å begrense konkurransevriddingen når nødvendig omstrukturering vurderes.

5.3 Tilpasning av incentiver til deltakelse i avlastningstiltak til målene for den offentlige politikken

- 26) Generelt bør bankene søke om deltakelse i redningsprogrammer for verdiforringede aktiva innen seks måneder fra den datoen regjeringen offentliggjør ordningen. Det vil begrense bankenes mulighet til å utsette framleggingen av nødvendige opplysninger i håp om et større støttebeløp på et senere tidspunkt, og forenkler en rask løsning av bankenes problemer før den økonomiske nedgangen forverrer situasjonen ytterligere. I løpet av denne seksmånedersperioden vil bankene kunne presentere de kurver av støtteberettigede aktiva som skal omfattes av avlastningstiltak, med mulighet for forlengelse⁽¹⁷⁾.
- 27) Det kan bli nødvendig å utarbeide egnede metoder for å sikre at de bankene som har størst behov for støtte omfattes av de statlige tiltakene. Disse metodene kan omfatte obligatorisk deltakelse i programmet, og bør minst innebære framlegging av obligatoriske opplysninger for tilsynsmyndighetene. Bankenes plikt til å redegjøre for omfanget av sine problemer knyttet til aktiva vil bidra til en tydelig kartlegging av behovet for en støtteordning i EFTA-statene og hvor omfattende den må være.
- 28) Dersom deltakelse ikke er obligatorisk, kan ordningen omfatte egnede incentiver (for eksempel tildeling av tegningsretter eller rettigheter til eksisterende aksjeeiere slik at de i kan delta i framtidig egenkapitalforhøyelse på gunstige vilkår) for at bankene skal bli med, uten å fravike prinsippene om innsyn og opplysningsplikt, riktig verddivurdering og byrdedeling.
- 29) Etter seksmånedersfristen vil det være mulig å delta bare ved ekstraordinære og uforutsigbare omstendigheter som er utenfor bankens ansvar⁽¹⁸⁾, og på strengere vilkår, slik som større avkastning til staten og/eller skjerpede, kompenserende tiltak.
- 30) Berettigelse til avlastningstiltak bør alltid være betinget av en rekke egnede atferdsmessige begrensninger. Det bør særlig treffes tiltak for å sikre at mottakerbankene bruker kapitalvirkningene av støtteordningen til utlån og til å dekke etterspørselen, på markedsvilkår og uten forskjellsbehandling, og ikke til å finansiere vekststrategier (særlig oppkjøp av sunne banker) på bekostning av konkurrentene.
- 31) Begrensninger på utbetaling av utbytte og tak på lederlønnene bør også vurderes. Hvordan disse atferdsmessige begrensningene skal utformes, bør fastsettes på grunnlag av en forholdsmessighetsvurdering der det tas hensyn til de ulike faktorene som kan gjøre omstrukturering nødvendig (se avsnitt 6).

⁽¹⁵⁾ Dette kan være tilfellet når en bank på grunn av størrelse eller type virksomhet ville være umulig å forvalte gjennom en administrativ eller rettslig framgangsmåte eller gjennom en velordnet avvikling, uten at det ville få færlige systemvirkninger for andre finansinstitusjoner eller for utlån til realøkonomien. I så fall må det foreligge en begrunnelse fra den monetære myndighet og/eller tilsynsmyndigheten.

⁽¹⁶⁾ Hva som er et hensiktsmessig nivå kan påvirkes av andre faktorer, for eksempel høyere avkastning. Det må i tillegg bemerkes at erstatning i etterkant kanskje ytes flere år etter at tiltaket er innført, og kan dermed forlenge usikkerheten knyttet til verddivurderingen av de verdiforringede aktivaene. Dette problemet forekommer ikke i forbindelse med tilbakebetalingsklausuler basert på forhåndsvurdering.

⁽¹⁷⁾ Aktiva som omfattes av ordningen, men som forfaller senere.

⁽¹⁸⁾ Med "uforutsigbare omstendigheter" menes omstendigheter som foretaksledelsen ikke på noen måte kunne forutse da den besluttet å ikke delta i redningsprogrammet innenfor fristen, og som ikke er en følge av uaktsomhet eller feil fra foretaksledelsens side eller beslutninger tatt av konsernet banken tilhører. Med "ekstraordinære omstendigheter" menes omstendigheter som er ekstraordinære til og med under den nåværende krisen. EFTA-stater som ønsker å påberope seg slike omstendigheter, skal framlegge alle nødvendige opplysninger for Overvåkningsorganet.

5.4 Støtteberettigede aktiva

- 32) Ved fastsettelse av hvilke aktiva som skal omfattes av avlastningstiltak, må det foretas en avveining mellom målet å oppnå umiddelbar finansiell stabilitet og behovet for å sikre tilbakevending til normale markedsvilkår på mellomlang sikt. Aktiva som ofte betegnes som "giftige" (toxic assets, f.eks. amerikanske verdipapirer med sikkerhet i eiendom, og tilknyttede hedgefond og derivater), som har utløst finanskrisen og som i stor utstrekning er blitt ulikvide eller fått sin verdi vesentlig nedjustert, ser ut til å være den fremste årsaken til usikkerheten og skepsisen med hensyn til bankenes lønnsomhet. Dersom bare slike aktiva kan falle inn under støtteordningen, reduseres statens eksponering for mulige tap og det blir lettere å hindre konkurransevriddinger⁽¹⁹⁾. Risikoen med så snevre avlastningstiltak er imidlertid at tilliten til banksektoren ikke blir gjenopprettet, ettersom ulike EØS-stater og ulike banker har sine egne, spesifikke problemer og at problemene med verdiforringelse i mellomtiden nå har spredd seg til andre aktiva. Dette taler for en pragmatisk tilnærming som gir rom for en viss fleksibilitet slik at også andre aktiva vil kunne omfattes av avlastningstiltak, i passende omfang og i velbegrunnede tilfeller.
- 33) En felles og samordnet tilnærming innenfor EØS for å avgjøre hvilke aktiva som skal være støtteberettiget er nødvendig for å hindre konkurransevriddinger blant EØS-statene og innenfor banksektoren i EØS, og for å begrense grensekryssende bankers mulighet til å velge det lands avlastningstiltak som er mest gunstige for dem. For å sikre at alle EØS-stater velger støtteberettigede aktiva på samme måte, bør det utvikles kategorier av aktiva ("kurver") som gjenspeiler verdiforringelsens omfang. Nærmere retningslinjer for fastsettelsen av disse kategoriene finnes i vedlegg 3. Bruken av slike kategorier av aktiva vil kunne gjøre det lettere å sammenligne banker og deres risikoprofiler i hele EØS. EFTA-statene vil så måtte bestemme hvilken kategori av aktiva som kan omfattes av støtte, og i hvilket omfang, etter at Overvåkningsorganet har gjennomgått de valgte aktivaenes grad av verdiforringelse.
- 34) Det må utarbeides en forholdsmessig tilnærming slik at en EFTA-stat der banksektoren er berørt også av andre faktorer, av et slikt omfang at det kan true den finansielle stabiliteten (f.eks. at luften går ut av deres eget eiendomsmarked), kan etter behørig begrunnelse og uten kvantitative begrensninger utvide støtteberettigelsen til tydelig avgrensede kategorier av aktiva som er av særlig betydning for denne systemrusselen.
- 35) Med henblikk på forskjellene i de enkelte EØS-statenes og deres bankers situasjon kan ytterligere fleksibilitet vurderes ved å åpne mulighet for at banker fritas for andre verdiforringede aktiva enn dem som omfattes av støtteordningen fastsatt ovenfor, uten særskilt begrunnelse, for inntil 10–20 % av de samlede aktivaene til en bank som omfattes av en redningsordning. Aktiva som for tiden ikke kan betraktes som verdiforringede, bør ikke omfattes av et redningsprogram. Avlastningstiltak bør ikke være en ubegrenset forsikring mot framtidig følger av resesjon.
- 36) Hovedregelen er at jo videre kriteriene for støtteberettigelse er og jo større andel av bankens portefølje de aktuelle aktivaene representerer, desto mer omfattende vil omstruktureringen og tiltakene for å unngå utilbørlige konkurransevriddinger, måtte være. Overvåkningsorganet vil uansett ikke vurdere aktiva som støtteberettigede når de er oppført i mottakerbankens balanse etter en bestemt sluttdato før redningsprogrammet ble offentliggjort⁽²⁰⁾. Det motsatte kan føre til arbitrasje og uakseptabel lettsindig atferd ved at bankene fristes til å unnlate å foreta en tilstrekkelig risikovurdering av framtidig utlån og andre investeringer, og dermed gjenta feilene som utløste den nåværende krisen⁽²¹⁾.

5.5 Verdivurdering og prissetting av støtteberettigede aktiva

- 37) En riktig og sammenhengende tilnærming ved verdivurdering av aktiva, også de som er mer sammensatte og mindre likvide, er avgjørende for å unngå utilbørlige konkurransevriddinger og for å unngå et subsidiekapløp mellom EØS-statene. Verdivurderingen bør foretas etter en generell metode fastsatt på EØS-plan, og bør samordnes av Overvåkningsorganet i alle EFTA-statene på forhånd, for å sikre at avlastningstiltakene blir så virkningsfulle som mulig og for å redusere faren for konkurransevriddinger og skadelig arbitrasje, særlig når det gjelder grensekryssende banker. Alternative metoder kan måtte benyttes for å ta hensyn til særlige omstendigheter, for eksempel i forbindelse med innlevering av relevante opplysninger i rett tid, forutsatt at de er omfattet av like stor grad av innsyn. Støtteberettigede banker bør uansett verdisette sine porteføljer hver dag, og rapportere regelmessig og ofte til nasjonale myndigheter og tilsynsmyndigheter.
- 38) I tilfeller der det er særlig vanskelig å fastsette verdien av aktiva, kan andre tilnærminger vurderes, som opprettelse av en "god bank", der staten kjøper de gode framfor de verdiforringede aktivaene. Statlig eierskap av en bank (også nasjonalisering) kan være en alternativ løsning, der hensikten er å fastsette verdien over tid innenfor rammen av en omstrukturering eller en velordnet avvikling, og på den måten fjerne enhver usikkerhet rundt de berørte aktivaenes virkelige verdi⁽²²⁾.

⁽¹⁹⁾ Det er tilsynelatende denne tilnærmingen som ble valgt i USA for Citigroup og Bank of America.

⁽²⁰⁾ Overvåkningsorganet mener generelt at en ensartet og objektiv sluttdato, for eksempel utgangen av 2008, vil sikre like konkurransevilkår for alle banker og EØS-stater.

⁽²¹⁾ Når det er nødvendig kan statlig støtte som gis for risiko knyttet til framtidige aktiva behandles på grunnlag av Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte, særlig kapittelet om statlige garantier og kapittelet om midlertidige rammebestemmelser for statsstøttetiltak som gis for å lette tilgangen til finansiering under den nåværende finansielle og økonomiske krisen.

⁽²²⁾ Dette kunne for eksempel være tilfelle dersom staten byttet aktiva med statsobligasjoner til deres nominelle verdi, men til gjengjeld mottok tegningsretter i bankkapital, der verdien avhenger av den eventuelle salgsprisen for de verdiforringede aktivaene.

- 39) I første omgang bør aktivaenes verdi om mulig fastsettes på grunnlag av sin aktuelle markedsverdi. Generelt vil enhver overføring av aktiva innenfor rammen av en ordning til en verdi over markedsprisen utgjøre statsstøtte. Under de rådende forhold kan imidlertid den gjeldende markedsverdien være ganske langt fra den bokførte verdien av disse aktivaene, eller den kanskje ikke finnes i det hele tatt, fordi det ikke finnes noe marked (for noen aktiva kan verdien faktisk være lik null).
- 40) I annen omgang må den verdien som settes på verdiforringede aktiva innenfor rammen av et redningsprogram (overføringsverdien) nødvendigvis være over gjeldende markedspriser for å oppnå ønsket virkning. For å sikre sammenheng i vurderingen av støttens forenlighet med det indre marked vil Overvåkningsorganet anse en overføringsverdi som gjenspeiler aktivaenes underliggende, langsiktige, økonomiske verdi (faktisk økonomisk verdi), på grunnlag av underliggende kontantstrømmer og utsiktene på lang sikt, som en akseptabel standardverdi som viser at støttebeløpet er begrenset til et nødvendig minimum. For visse kategorier av aktiva må enhetlige kutt vurderes for å beregne den tilnærmede økonomiske verdien av aktiva som er så kompliserte at det ikke er mulig å forutse utviklingen i overskuelig framtid.
- 41) Derfor bør overføringsverdien av aktiva ved kjøp eller forsikring⁽²³⁾ av aktiva bygge på deres faktiske økonomiske verdi. Dessuten må staten sikres en tilstrekkelig avkastning. Når EFTA-statene anser det nødvendig – særlig for å unngå teknisk insolvens – å bruke en overføringsverdi på aktivaene som overstiger deres faktiske økonomiske verdi, blir støtteelementet i tiltaket tilsvarende større. Dette er akseptabelt bare dersom det ledsages av omfattende omstrukturering og innføring av vilkår som gjør det mulig å tilbakebetale denne tilleggsstøtten på et senere tidspunkt, for eksempel gjennom en tilbakebetalingsklausul.
- 42) Fastsettelsen av markedsverdien og den faktiske økonomiske verdien samt av statens avkastning bør foregå etter de retningslinjene og framgangsmåtene som er angitt i vedlegg IV.
- 43) I vurderingen av de verddivurderingsmetodene som EFTA-statene foreslår i forbindelse med avlastningstiltak, og deres anvendelse av dem i enkeltsaker, kan Overvåkningsorganet rådføre seg med sakkyndige⁽²⁴⁾. Overvåkningsorganet vil også utnytte sakkunnskapen hos eksisterende organer i EU for å sikre sammenheng i verddivurderingsmetodene.

5.6 Forvaltning av aktiva som omfattes av avlastningstiltak

- 44) EFTA-statene velger selv blant mulighetene oppført i avsnitt 4 hvilken modell som egner seg best til å frita bankene for aktiva, i lys av omfanget av problemene med forringede aktiva, situasjonen til hver enkelt berørt bank og ut fra budsjettmessige hensyn. Formålet med statsstøttekontroll er å sikre at den modellen som velges er utformet for å sikre likebehandling og unngå konkurransevriddinger.
- 45) Mens de konkrete prissettingsbetingelsene for et støttetiltak kan variere, bør ikke særtrekkene ved dem ha en merkbar innvirkning på den egnede byrdefordelingen mellom staten og mottakerbankene. På grunnlag av en korrekt verddivurdering bør et kapitalforvaltningsforetaks finansieringsordning som helhet, en forsikring eller en kombinasjonsløsning sikre at banken bærer en like stor andel av tapet. Tilbakebetalingsklausuler kan vurderes i denne forbindelse. Generelt må alle ordninger sikre at mottakerbankene bærer tapene i forbindelse med overføring av aktiva (se nr. 50 og fotnote 11).
- 46) Uansett hvilken modell som velges, er det viktig at det er et klart funksjonelt og organisatorisk skille mellom mottakerbanken og dens forringede aktiva, særlig når det gjelder forvaltning, personale og kunder, slik at banken kan ha fokus på å gjenopprette lønnsomheten og på å forebygge mulige interessekonflikter.

5.7 Prosessuelle spørsmål

- 47) I vedlegg V gis en nærmere beskrivelse av hvilke følger disse retningslinjene får for framgangsmåten for statsstøtte, både med hensyn til den opprinnelig meldingen om støtte og vurderingen av eventuelle omstrukturingsplaner.

6 Oppfølgningstiltak – omstrukturering og gjenoppretting av lønnsomheten

- 48) Ovennevnte prinsipper og vilkår utgjør rammen for utforming av avlastningstiltak i samsvar med reglene for statsstøtte. Formålet med reglene for statsstøtte i denne forbindelse er å sikre at den støtten som ytes for å frita mottakerbankene for risikoene knyttet til en særskilt kategori av aktiva, begrenses til et minimum og er så lite konkurransevridende som mulig, slik at det skapes et solid grunnlag for å gjenopprette langsiktig lønnsomhet uten statsstøtte. Behandlingen av forringede aktiva etter ovennevnte prinsipper er et nødvendig skritt for å gjenopprette bankenes lønnsomhet, men er ikke alene tilstrekkelig til å nå det målet. Bankene må ut fra sin særskilte situasjon og kjennetegn treffe egnede tiltak i egen interesse for å unngå at lignende problemer oppstår på nytt og for å sikre varig lønnsomhet.

⁽²³⁾ I forbindelse med forsikringstiltak skal overføringsverdien forstås som det forsikrede beløpet.

⁽²⁴⁾ Overvåkningsorganet vil bruke sakkyndiges uttalelser på samme måte i andre statsstøttesaker der det bruker ekstern ekspertise.

- 49) I henhold til reglene for statsstøtte, særlig reglene for rednings- og omstrukturingsstøtte, utgjør slik overtakelse av verdiforringede aktiva en strukturell operasjon som krever en grundig vurdering av følgende tre vilkår: i) støttemottakeren deltar tilstrekkelig i kostnadene for redningsprogrammet for verdiforringede aktiva, ii) egnede tiltak for å sikre gjenoppretting av lønnsomheten og iii) nødvendige tiltak for å bøte på konkurransevriddinger.
- 50) Det første vilkåret vil normalt være oppfylt når kravene i de foregående avsnittene er oppfylt, særlig innsyn og framlegging av opplysninger, verddivurdering, prissetting og byrdedeling. Dette bør sikre at mottakerbanken i hvert fall dekker alle tapene i forbindelse med overføringen av aktiva til staten. Når dette ikke er praktisk mulig, kan støtten unntaksvis allikevel godkjennes, forutsatt at det stilles strengere krav til de to andre vilkårene.
- 51) Kravene til gjenoppretting av lønnsomheten og behovet for å bøte på konkurransevridding vil bli fastsatt fra sak til sak. Når det gjelder det andre vilkåret, behovet for å gjenopprette langsiktig lønnsomhet, bør det legges merke til at avlastningstiltak kan bidra til dette målet. Lønnsomhetsundersøkelsen, som omfatter en fullstendig gjennomgåelse og vurdering av mulige risikofaktorer, bør bekrefte bankens nåværende og framtidige kapitaldekning⁽²⁵⁾.
- 52) Etter å ha forhåndsgodkjent avlastningstiltakene, vil Overvåkningsorganet vurdere hvor omfattende behovet for en omstrukturering er på grunnlag av følgende kriterier: kriteriene i Overvåkningsorganets retningslinjer for rekapitalisering av banker, hvor stor andel av bankens aktiva som omfattes av avlastningstiltak, overføringsprisen for slike aktiva sammenlignet med markedsprisen, særtrekkene ved den tildelte støtten, statens samlede eksponering i forhold til en banks risikovektede aktiva, arten av og årsaken til mottakerbankens problemer og hvorvidt bankens forretningsmodell og investeringsstrategi er fornuftige. Overvåkningsorganet vil også ta hensyn til andre statlige garantier eller rekapitaliseringer for å kunne få et fullstendig bilde av mottakerbankens situasjon⁽²⁶⁾.
- 53) Langsiktig lønnsomhet innebærer at banken skal kunne overleve uten statlig støtte, noen som betyr tydelige planer for tilbakebetaling av all mottatt statlig kapital og oppsigelse av statlige garantier. Avhengig av utfallet av denne vurderingen vil en omstrukturering måtte omfatte en dyptgående gjennomgåelse av bankens strategi og virksomhet, for eksempel med fokus på kjernevirksomheten, omlegging av forretningsmodeller, nedlegging eller avhending av avdelinger/datterselskaper, endringer i risikostyringen av aktiva samt andre endringer.
- 54) Det antas å være behov for en gjennomgående omstrukturering dersom en egnet vurdering av aktivaene i henhold til prinsippene i avsnitt 5.5 og vedlegg IV viser negativ egenkapital eller teknisk insolvens uten statlig inngrep. Gjentatte anmodninger om støtte og avvik fra de generelle prinsippene i foregående avsnitt vil normalt peke i retning av en gjennomgående omstrukturering.
- 55) Det vil dessuten være nødvendig med en gjennomgående omstrukturering dersom banken allerede har mottatt en eller annen form for statsstøtte som enten bidrar til å dekke eller unngå tap, eller som til sammen overstiger 2 % av bankens samlede risikovektede aktiva, idet det tas behørig hensyn til særtrekkene ved hver enkelt mottakerbanks situasjon⁽²⁷⁾.
- 56) Ved fastsettelse av tidspunkter for alle tiltak for å gjenopprette lønnsomheten tas det hensyn til den aktuelle bankens særlige situasjon samt situasjonen i banksektoren generelt, uten at nødvendige tilpasninger forsinkes.
- 57) For det tredje bør omfanget av nødvendige kompenserende tiltak undersøkes på grunnlag av de konkurransevriddingene støtten forårsaker. Dette kan innebære nedbemanning eller avhending av lønnsomme forretningsenheter eller datterselskaper, eller tiltak for å begrense utvidelse av forretningsvirksomheten.
- 58) Det antas å være behov for kompenserende tiltak dersom mottakerbanken ikke oppfyller vilkårene i de foregående avsnittene, særlig kravene til innsyn, framlegging av nødvendige opplysninger, verddivurdering, prissetting og byrdedeling.
- 59) Overvåkningsorganet vil vurdere omfanget av de nødvendige kompenserende tiltakene på grunnlag av dets vurdering av de konkurransevriddingene som støtten forårsaker og særlig på grunnlag av følgende faktorer: det samlede støttebeløpet, herunder garantier og rekapitaliseringsstiltak, mengden av forringede aktiva som omfattes av avlastningstiltak, andel av tap som følge av aktivaene, bankens allmenntilstand, risikoprofilen til aktivaene som omfattes av avlastningstiltak, kvaliteten på bankens risikostyring, solvensprosent uten støtte, mottakerbankens markedsposisjon og konkurransevriddinger som forårsakes av bankens fortsatte markedsaktivitet samt støttens innvirkning på banksektorens struktur.

⁽²⁵⁾ Kriteriene i nr. 40 i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte om *rekapitalisering av finansinstitusjoner i den nåværende finanskrisen* må også etterkommes i den grad de er relevante.

⁽²⁶⁾ For banker som allerede er pålagt å utarbeide en omstrukturingsplan i forbindelse med tidligere bevilget statsstøtte, må en slik plan ta behørig hensyn til den nye støtten og undersøke alle alternativer, fra omstrukturering til en velordnet avvikling.

⁽²⁷⁾ Ved anvendelse av dette nummer skal det ikke tas hensyn til deltakelse i en godkjent kredittgarantiordning dersom garantien ikke er brukt til å dekke tap.

7 Sluttbestemmelse

- 60) Idet det tas hensyn til den finansielle og økonomiske sammenhengen som krevde umiddelbar handling, trer dette kapitlet i retningslinjene for statsstøtte i kraft den dag det vedtas.

VEDLEGG I

Eurosystemets retningslinjer for støttetiltak for bankaktiva

Eurosystemet har fastslått sju retningslinjer for støttetiltak for bankaktiva:

- *Støtteberettigede institusjoner* bør kunne delta på frivillig basis, der institusjoner med store mengder forringede aktiva kan prioriteres dersom deltakelsen må begrenses.
- En relativt vid *definisjon av begrepet støtteberettigede aktiva*.
- *Verdivurderingen av støtteberettigede aktiva* skal være åpen og helst bygge på en rekke tilnærminger og felles kriterier som skal vedtas i alle EØS-statene på grunnlag av uttalelser fra uavhengige eksperter, bruke modeller som bygger på mikrodata for å beregne den økonomiske verdien av og sannsynlighetene for forventede tap, og bruke aktivumsesifikke kutt i den bokførte verdien av aktiva når markedsverdien er særlig lav eller dersom situasjonen krever umiddelbar handling.
- En tilstrekkelig grad av *risikodeling* er nødvendig i alle støtteordninger, for å begrense statens kostnad, skape riktige incentiver for de deltakende institusjonene og opprettholde like vilkår for dem.
- Tilstrekkelig lang *varighet* av redningsordninger for aktiva, eventuelt tilpasset forfallsstrukturen for de støtteberettigede aktivaene.
- *Forvaltningen av institusjonene* bør fortsette etter de samme forretningsprinsippene og ordninger som inneholder veldefinerte avviklingsstrategier bør prioriteres.
- Offentlige støtteordninger bør være *betinget av* målbare milepæler, f.eks. forpliktelser til å fortsette med utlån på markedsvilkår for å møte etterspørselen.

VEDLEGG II

Ulike tilnærminger til avlastningstiltak og erfaringen fra bruk av løsninger med dårlige banker (bad banks) i USA, Sverige, Frankrike, Italia, Tyskland og Sveits**I. Mulige tilnærminger**

I prinsippet er det to brede tilnærminger å velge mellom når det gjelder forvaltning av aktiva som omfattes av avlastningstiltak:

- Verdiforringede aktiva skilles fra gode aktiva innenfor én bank eller i banksektoren generelt. Ulike varianter av denne tilnærmingen kan vurderes. Et kapitalforvaltningsselskap (dårlig bank eller risikoskjold) kan opprettes for hver bank, der verdiforringede aktiva overføres til en atskilt rettslig enhet, der aktivaene fortsatt forvaltes av den kriserammede banken eller en særskilt enhet og mulige tap deles mellom den gode banken og staten. Alternativt kan staten etablere en selvstendig enhet (en oppsamlende bank som ofte kalles "aggregator bank") som kjøper de verdiforringede aktivaene fra én bank eller fra banksektoren generelt, og som dermed lar bankene gjenoppta normal utlånsvirksomhet uten å risikere nedskrivning av egne aktiva. Denne tilnærmingen kan også innebære forutgående nasjonalisering, der staten tar kontroll over noen av eller alle bankene i sektoren, før den skiller de gode aktivaene fra de verdiforringede.
- En forsikringsordning der bankene beholder de verdiforringede aktivaene på balansen, men staten forsikrer dem mot tap. Ved forsikring av aktiva blir de forringede aktivaene værende på bankenes balanse, samtidig som bankene får en forsikring fra staten mot noen eller alle tap. En utfordring i forbindelse med forsikring av aktiva er å fastsette en egnet premie for ulikartede og kompliserte aktiva som i prinsippet bør gjenspeile en rimelig balanse mellom de forsikrede aktivaenes verdi og deres risikokjennetegn. En annen utfordring er at forsikringsordninger er teknisk vanskelige å drive i en situasjon der de forsikrede aktivaene ikke er konsentrert rundt noen få større banker, men er spredt utover en rekke banker. Endelig kan det faktum at de forsikrede aktivaene blir værende på bankenes balanser føre til interessekonflikter og fjerne den viktige psykologiske effekten av et tydelig skille mellom den gode banken og de verdiforringede aktivaene.

II. Erfaringer fra dårlige banker

I USA ble det i 1989 opprettet et statlig forvaltningsselskap, Resolution Trust Corporation (RTC). RTC fikk i oppdrag å avvikle aktiva (fortrinnsvis eiendomsrelaterte aktiva, også pantelån) som hadde tilhørt spare- og utlånsforetak erklært insolvente av Office of Thrift Supervision som en følge av spare- og utlånskrisen (1989-1992). RTC overtok også forsikringsfunksjonene til det tidligere Federal Home Loan Bank Board. Fra 1989 fram til midten 1995 stengte eller på annen måte avvirket Resolution Trust Corporation 747 spare- og utlånsforetak med aktiva til en samlet verdi av USD 394 milliarder. I 1995 ble RTCs oppgaver overført til Savings Association Insurance Fund under Federal Deposit Insurance Corporation. Alt i alt ble kostnadene for skattebetalerne anslått til USD 124 milliarder (1995-USD).

RTC benyttet såkalte partnerskapsprogrammer for egenkapital (equity partnership programs). I alle slike programmer inngikk en partner fra privat sektor som kjøpte en del av en portefølje av aktiva. Ved å eie en del av porteføljene kunne RTC ta del i de ekstremt høye avkastningene som porteføljeinvestorene oppnådde. Programmene gjorde det dessuten mulig for RTC å dra nytte av forvaltnings- og avviklingsinnsatsen til partnerne i privat sektor, og strukturen bidro til å sikre en bedre harmonisering av stimuleringsstiltak enn det som vanligvis er tilfelle i forholdet mellom kreditor og debitor. De ulike formene for egenkapitalpartnerskap er som følger: Multiple Investment Fund (begrenset og utvalgt partnerskap, uspesifisert aktivaportefølje), N-series and S-series Mortgage Trusts (anbudskonkurranse for spesifisert aktivaportefølje), Land fund (for å oppnå fortjeneste av mer langsiktig landgjenvinning og -utvikling) og JDC Partnership (valg av partner for fordringer uten sikkerhet eller tapsutsatte fordringer på grunnlag av en "skjønnhetskonkurranse").

I Sverige ble det opprettet to kapitalforvaltningsselskaper, Securum og Retriva, som skulle forvalte finansinstitusjoners nødlidende lån, for å bidra til en løsning av finanskrisen i 1992-93. Aktivaene til en kriserammed bank ble inndelt i "gode" og "dårlige" aktiva, der de dårlige aktivaene ble overført til et av kapitalforvaltningsselskapene, hovedsakelig Securum⁽¹⁾. Et viktig kjennetegn ved det svenske programmet var at bankene ble pålagt full opplysningsplikt om forventede tap på lån samt å foreta en realistisk verdivurdering av fast eiendom og andre aktiva. Det svenske finanstilsynet skjerpet i den forbindelse sin definisjon av mulige tap på lån samt reglene for verdivurdering av fast eiendom. For å oppnå en enhetlig verdivurdering av de støttesøkende bankenes beholdning av fast eiendom opprettet det svenske finanstilsynet en vurderingsgruppe bestående av eiendomsekspert. De lave markedsverdiene som ble satt på aktiva i den innledende grundige granskningen, bidro effektivt til å fastsette en laveste verdi for aktivaene. Ettersom markedsdeltakerne ikke forventet at prisene skulle synke under dette nivået, ble handelen opprettholdt⁽²⁾. I det lange løp viste de to kapitalforvaltningsselskapene seg å være vellykket, ettersom statens kostnad for støtten til finanssystemet mer eller mindre ble oppveid av de inntektene kapitalforvaltningsselskapene hadde fra avviklingen av sine beholdninger av aktiva.

⁽¹⁾ Se Bergström, Englund og Thorell (2002) og Heikensten (1998a og b).

⁽²⁾ Dette står i skarp kontrast til den japanske framgangsmåten, der det ble satt for stor verdi på "dårlige" aktiva slik at eiendomsmarkedet frøs i cirka et tiår.

I Frankrike ble det på 1990-tallet opprettet et offentlig organ med en institusjonell ubegrenset statsgaranti for å overta og etter hvert avvikle *Crédit Lyonnais'* dårlige aktiva. Den "dårlige" banken (bad bank) finansierte oppkjøpet av aktivaene ved hjelp av lån fra *Crédit Lyonnais*. Sistnevnte kunne derfor unngå tap på aktivaene og frigjøre kapital for et tilsvarende beløp i risikovektede aktiva, ettersom lånet til den dårlige banken hadde en risikovekt på 0 % på grunn av den statlige garantien. Kommisjonen godkjente den dårlige banken som omstrukturingsstøtte. Et kjennetegn ved denne modellen var det klare skillet mellom den gode banken og den dårlige banken for å hindre interessekonflikter samt innføringen av en tilbakebetalingsklausul til fordel for staten med hensyn til den gode bankens overskudd. Banken ble privatisert på en vellykket måte noen få år senere. Overføringen av aktiva til den dårlige banken til bokført verdi fritok aksjeeierne for ansvaret for tapene, men medførte betydelige kostnader for staten.

Noen år senere ble *Banco di Napoli* i Italia delt opp i en dårlig bank og en god bank etter at de eksisterende aksjeeierne hadde absorbert tapene og statskassen hadde gjennomført en rekapitalisering av et tilstrekkelig stort omfang til å holde banken flytende. *Banco di Napoli* finansierte den dårlige bankens oppkjøp av de diskonterte, men fortsatt forringede aktivaene gjennom et subsidiert lån fra sentralbanken, motgarantert av statskassen. Den sanerte banken ble privatisert et år senere. Verken for *Crédit Lyonnais* eller for *Banco di Napoli* var det snakk om umiddelbare utbetalinger fra statskassen til kjøp av de dårlige aktivaene, utover kapitaltilskudd til bankene.

En myk løsning med en dårlig bank er brukt i Tyskland i behandlingen av de dårlige aktivaene til bankene *Landesbanken*. I saken *SachsenLB* ble mottakerbanken solgt som et foretak med fortsatt virksomhet, etter at dårlige aktiva for rundt EUR 17,5 milliarder ble kanalisert inn i en spesialenhet som skulle beholde aktivaene fram til forfallsdatoen. De tidligere eierne, delstaten *Sachsen*, gav en tapsgaranti på ca. 17 % av nominell verdi, noe som i en stresstest ble ansett som det absolutte taket for eventuelle tap (grunnscenariot var bare 2 %). Den nye eieren overtok mesteparten av refinansieringen og dekket den resterende risikoen. Det ble uansett ansett at støttebeløpet i hvert fall ville dekke det verst tenkelige tilfellet som var anslått til ca. 4 %. I saken *WestLB* ble en portefølje av aktiva til en verdi av EUR 23 milliarder kanalisert inn i en spesialenhet og utstyrt med en statsgaranti på EUR 5 milliarder til å dekke eventuelle tap og beskytte balansen fra endringer i aktivaenes verdi i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS). Dette gjorde at *WestLB* kunne beskytte sin balanse mot svingninger i aktivaenes markedsverdi. En garantiavgift på 0,5 % ble betalt til staten. Risikoskjoldet er fortsatt på plass og anses som statsstøtte.

I Sveits har regjeringen opprettet et nytt fond som *USB* har overført en portefølje av dårlige aktiva til, som før overføringen ble vurdert av en tredjepart. For å sikre finansieringen av dette fondet har Sveits først tilført *UBS* kapital (i form av en obligasjon som kan konverteres til *UBS*-aksjer), som *UBS* straks avskrev og overførte til fondet. Den resterende finansieringen av fondet ble sikret gjennom lån fra den sveitsiske sentralbanken.

Sent på 1990-tallet var tsjekkiske bankers utlånsvilkår for foretak meget gunstige. De tsjekkiske bankene ble derfor meget svekket og de måtte reddes av staten. Bankenes balanser måtte gjennom gjentatte opprydninger for å gjenopprette en fungerende banksektor.

I februar 1991 etablerte den tsjekkiske regjeringen en konsolideringsbank (*Konsolidáční banka, KOB*) for å overta nødlidende lån som banksektoren hadde påtatt seg før 1991 – for eksempel gjeld nedarvet fra den sentralt planlagte økonomien, særlig tilknyttet handel med *Sovjetblokken*. Denne banken ble i september 2001 omgjort til et organ som også fikk i oppdrag å absorbere nødlidende lån tilknyttet "nye nyskapende" lån (særlig såkalte privatiseringslån, misligholdte lån og urettmessige lån).

Fra og med 1991 ble større banker fritatt for nødlidende lån, og fra 1994 ble fokuset flyttet til mindre banker. Særlig *Kreditní bankas* konkurs i august 1996 og den påfølgende bølgen av uttak fra *Agrobanka* fikk det tsjekkiske banksystemet til å skjelve. De berørte programmene førte bare til en midlertidig økning i statlige eierskap i banksektoren i 1995 og igjen i 1998, da *Agrobankas* tillatelse til å utøve finansiell virksomhet ble tilbakekalt. Summa summarum steg statens andel i banksektoren til 32 % ved utgangen av 1995, fra 29 % i 1994.

Dessuten ble et annet program godkjent i 1997 – stabiliseringsprogrammet – for å støtte små banker. Dette skulle hovedsakelig erstatte verdiforringede aktiva med likvide midler med opptil 110 % av den deltakende bankens kapital ved kjøp av verdiforringede aktiva fra banken gjennom et særskilt foretak, *Česká finanční*, med påfølgende gjenkjøp av restverdien av disse aktivaene innen fem til sju år. Seks banker ble med i programmet, men fem av disse ble ekskludert da de ikke oppfylte kriteriene og ble deretter avvirket. Stabiliseringsprogrammet var dermed ikke vellykket og ble derfor avsluttet.

Ved utgangen av 1998 var det gitt 63 tillatelser til å utøve bankvirksomhet (60 av dem før utgangen av 1994). I slutten av september 2000 var 41 banker og filialer av utenlandske banker fortsatt i virksomhet, hvorav 16 var omfattet av særlige ordninger (8 under avvikling og 8 under konkursbehandling), 4 hadde gått sammen med andre banker, og tillatelsen til én utenlandsk bank var blitt tilbakekalt fordi banken ikke hadde startet sin virksomhet. Av de 42 resterende institusjonene (herunder *CKA*) var 15 under innenlandsk kontroll og 27 under utenlandsk kontroll, herunder utenlandske datterselskaper og filialer.

I mai 2000 trådte den endrede loven om konkurs og forlik og loven om offentlige auksjoner i kraft, med det formål å påskynde konkursbehandling og skape balanse mellom kreditorers og debitorers rettigheter ved å tillate spesialiserte foretak eller juridiske personer å fungere som forvaltere i konkursbehandling og ved å åpne mulighet for å forhandle utenrettslige forlik.

VEDLEGG III

Definisjonen av kategorier ("kurver") av støtteberettigede aktiva og fullstendige opplysninger om de verdiforringede aktivaene og hele bankens forretningsvirksomhet

I. Definisjonen av kategorier ("kurver") av støtteberettigede aktiva

Definisjonen av kurver av bankenes verdiforringede finansielle aktiva bør ha en fellesnevner basert på kategorier som allerede brukes i forbindelse med

- 1) verddivurdering og tilsynsmessig oppfølging (Basel-søyle 3 = CRD vedlegg XII, FINREP og COREP)
- 2) finansiell rapportering og verddivurdering (særlig IAS 39 og IFRS 7)
- 3) særlig rapportering om kredittkrisen: arbeid om innsyn framlagt av IMF, FSF, Roubini og CEBS.

Bruken av en fellesnevner for eksisterende rapporterings- og verddivurderingskategorier ved fastsettelse av kurver av aktiva vil

- hindre at bankens rapporteringsbyrde øker
- gjøre det mulig å sammenligne verdien av enkeltbankers kurver av verdiforringede aktiva med verddivurderinger på EØS-plan og på globalt plan (noe som kan være relevant ved fastsettelse av den "økonomiske verdien" på et gitt tidspunkt) og
- gi objektive (attesterte) utgangspunkter for verddivurderingen av forringede aktiva

På bakgrunn av dette foreslår Overvåkningsorganet følgende kurver av finansielle aktiva som utgangspunkt for fastsettelse av "den økonomiske verdien" og avlastningstiltakene:

Tabell 1

I Strukturert finansiering/verdipapiriserte produkter						
	Type produkt	Regnskaps-kategori	Støtteordningens verddivurderingsgrunnlag			Merknader
			Markedsverdi	Økonomisk verdi	Overføringsverdi	
1	RMBS	FVPL/AFS*				Ytterligere oppdelt etter geografisk område, transjenes ansiennitet, rating, aktiva tilknyttet subprimelån eller Alt-A-lån eller andre underliggende aktiva, forfallsdag/årgang, justeringer og avskrivninger
2	CMBS	FVPL/AFS				
3	CDO	FVPL/AFS				
4	ABS	FVPL/AFS				
5	Foretakslån	FVPL/AFS				
6	Øvrige lån	FVPL/AFS				
			Samlet			
II Ikke-verdipapiriserte lån						
	Type produkt	Regnskaps-kategori	Støtteordningens verddivurderingsgrunnlag			Merknader
			Kostnad**	Økonomisk verdi	Overføringsverdi	
7	Foretak	HTM/L&R*	Kostnad**			Ytterligere oppdelt etter geografisk område, motpartsrisiko, kredittrisikoreduksjon (sikkerhet) og forfallsstrukturer, justeringer og avskrivninger
8	Bolig	HTM/L&R	Kostnad			
9	Øvrige privatlån	HTM/ L&R	Kostnad			
			Samlet			

* FVPL = Fair value through profit and loss (virkelig verdi gjennom resultatet) = handelsportefølje + virkelig verdialternativ), AFS = available for sale (til salgs), HTM = Held to Maturity (holdes til forfall), L&R = loans and receivables (lån og fordringer).

** Med kostnader menes lånenes balanseførte verdi minus verdiforringelsen.

II. Fullstendige opplysninger om verdiforringede aktiva og tilknyttet forretningsvirksomhet

På grunnlag av disse kurvene av aktiva bør det framlegges enda grundigere opplysninger om en banks verdiforringede aktiva som bør omfattes av avlastningstiltak, slik det er foreslått under Merknader i tabell 1.

På grunnlag av god praksis anbefalt av Komiteen av europeiske banktilsyn (CEBS)⁽³⁾ vedrørende opplysninger om virksomhet som er berørt av uroen i markedet, kan opplysninger om bankens virksomhet i tilknytning til de verdiforringede aktivaene til bruk i lønnsomhetsundersøkelsen omhandlet i avsnitt 5.1, struktureres på følgende måte:

Tabell 2

God praksis ifølge CEBS	Senior Supervisors Group (SSG): Opplysninger om beste praksis
<p>Forretningsmodell</p> <ul style="list-style-type: none"> – Beskrivelse av forretningsmodellen (dvs. av årsakene til å påbegynne en virksomhet og bidraget til verdiskapingsprosessen) og av alle eventuelle endringer (f.eks. som følge av krisen). – Beskrivelse av strategier og mål. – Beskrivelse av virksomhetens omfang og bidrag til foretaket (også kvantitativt). – Beskrivelse av typen virksomhet, herunder en beskrivelse av instrumentene og deres funksjon samt kriteriene som produktene/investeringene må oppfylle. – Beskrivelse av institusjonens rolle og grad av deltakelse, dvs. forpliktelser. 	<ul style="list-style-type: none"> – Virksomhet (SPE)* – Art av risikoeksponering (sponsor, formidler av likviditet og/eller kredittøkning) (SPE) – Kvalitativ analyse av strategien (LF)
<p>Risikoer og risikostyring</p> <ul style="list-style-type: none"> – Beskrivelser av arten og omfanget av de risikoene som er forbundet med virksomheten og instrumentene. – Beskrivelse av framgangsmåter for risikostyring som er relevante for virksomheten, av alle svakheter som er påvist og av alle korrigerende tiltak som er truffet for å avhjelpe dem. – I den nåværende krisen bør likviditetsrisiko vies særlig oppmerksomhet. 	
<p>Krisens innvirkning på resultatet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kvalitativ og kvantitativ beskrivelse av resultatet med fokus på eventuelle tap og nedskrivninger som påvirker resultatet. – Fordeling av nedskrivninger/tap på typer av produkter og instrumenter som er berørt av krisen (CMBS, RMBS, CDO, ABS og LBO ytterligere oppdelt etter ulike kriterier). – Beskrivelse av årsakene og faktorene som er skyld i påvirkningen. – Sammenligning av i) påvirkning mellom (relevante) perioder og ii) resultatregnskap før og etter krisen. – Skille mellom nedskrivninger mellom realiserte og urealiserte beløp. – Beskrivelse av krisens innflytelse på foretakets aksjepris. – Opplysninger om største tapsrisiko og beskrivelse av hvordan institusjonens situasjon kan bli berørt av en ytterligere nedgang eller av et markedsoppsving. – Opplysninger om hvordan endringer i kredittrisikotillegget for egne forpliktelser påvirker resultatet og om metodene som er benyttet for å fastsette denne påvirkningen. 	<ul style="list-style-type: none"> – Endring av risikoeksponeringen fra foregående periode, herunder salg og nedskrivninger (CMB/LF)

⁽³⁾ Kilde: CEBS' (Komiteen av europeiske banktilsyn) rapport av 18. juni 2008 om innsyn i bankenes virksomhet og produkter som er berørt av den seneste tidens uro i markedet.

God praksis ifølge CEBS	Senior Supervisors Group (SSG): Opplysninger om beste praksis
<p>Eksponeringsnivåer og -typer</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nominelt beløp (eller avskrevet kostnad) og virkelige verdier for utestående eksponeringer. – Opplysninger om kredittbeskyttelse (f.eks. gjennom kredittbytteavtaler) og dens innvirkning på eksponeringer. – Opplysninger om antall produkter. – Detaljerte opplysninger om eksponeringer fordelt på transjenes ansiennitet – kredittkvalitet (f.eks. rating, kreditttrisikovurdering, årgang) – geografisk opprinnelse – hvorvidt eksponeringene er bankens egne, administreres for eller er overtatt fra andre – produktkjennetegn: f.eks. rating, andel av subprimelån, kalkulasjonsrenter, betalingsssikring, spreads, finansiering – underliggende aktivas kjennetegn: f.eks. årgang, belåningsgrad, opplysninger om panteretter, underliggende aktivas vektete gjennomsnittlige levetid, antatt forskuddsbetalingstakt, forventede kreditttap. – Eksponeringenes bevegelsesmønster mellom relevante rapporteringsperioder og de underliggende årsakene (salg, avhendinger, kjøp osv.). – Undersøkelse av eksponeringer som ikke er blitt konsolidert (eller som er fastslått i løpet av krisen) og årsakene til dette. – Eksponering for obligasjonsforsikringsselskap (monoline insurers) og de forsikrede aktivaenes kvalitet: – nominelle beløp (eller avskrevet kostnad) for de forsikrede eksponeringene samt størrelsen på kredittbeskyttelsen som er kjøpt – virkelige verdier av de utestående eksponeringene og kredittbeskyttelsen for disse – størrelsen på nedskrivninger og tap, oppdelt i realiserte og urealiserte beløp – fordeling av eksponeringer etter rating eller motpartsrisiko. 	<ul style="list-style-type: none"> – Størrelsen på spesialenheten i forhold til foretakets samlede eksponering (SPE/CDO). – Sikkerhetsstillelse: type, transjer, kreditttrating, industri, geografisk distribusjon, gjennomsnittlig forfalltid, årgang (SPE/CDO/CMB/LF). – Hedgefond, herunder eksponeringer for obligasjonsforsikringsselskap (monolines), andre motparter (CDO). Kredittverdigheten til hedgefondsmotparten (CDO). – Hele lån, RMBS, derivater, andre (O). – Opplysninger om kvaliteten på kreditten (som kreditttrating, belåningsgrad, måling av resultater) (O). – Endring i risikoeksponeringen fra foregående periode, herunder salg og nedskrivninger (CMB/LF). – Skille mellom konsoliderte og ikke-konsoliderte enheter. Årsaken til eventuell konsolidering (SPE). – Finansiert eksponering og ikke-finansierte forpliktelser (LF).

God praksis ifølge CEBS	Senior Supervisors Group (SSG): Opplysninger om beste praksis
<p>Regnskapsprinsipper og vurderingsspørsmål</p> <ul style="list-style-type: none"> – Klassifisering av transaksjoner og strukturerte produkter av regnskapshensyn og den tilknyttede regnskapsbehandlingen. – Konsolidering av spesialenheter (SPE) og andre enheter (f.eks. VIE) og en tilpasning av disse til de strukturerte produkter som er berørt av subprimekrisen. – Detaljerte opplysninger om de finansielle instrumentenes virkelige verdi: <ul style="list-style-type: none"> – finansielle instrumenter som det anvendes virkelige verdier på – et hierarki av virkelige verdier (en fordeling av alle eksponeringer målt ved virkelig verdi etter ulike nivåer i hierarkiet og en fordeling mellom likvide instrumenter og derivater samt informasjon om bevegelsene mellom de ulike nivåene) – behandling av første dags inntjening (herunder kvantitative opplysninger) – bruk av virkelig verdi (herunder tilhørende bruksvilkår) og tilknyttede beløp (med en hensiktsmessig fordeling) – Opplysninger om modellene som er brukt i verddivurderingen av de finansielle instrumentene, herunder følgende: <ul style="list-style-type: none"> – en beskrivelse av modellene og de finansielle instrumentene de er anvendt på – en beskrivelse av verddivurderingsprosessen (også en drøfting av de antakelser og opplysninger modellene bygger på) – typen av tilpasninger som er gjort for å ta hensyn til risikoer knyttet til modellen og andre usikkerhetsmomenter ved vurderingen – de virkelige verdienes følsomhet – stressscenarier 	<ul style="list-style-type: none"> – Verddivurderingsmetoder og hoveddrivere (CDO) – Justering av kredittvurderingen for bestemte motparter (CDO) – Verddivurderingens følsomhet for endringer i de viktigste antakelsene og opplysningene (CDO)
<p>Andre opplysningsaspekter</p> <ul style="list-style-type: none"> – Beskrivelse av opplysningspolitikk og prinsippene som brukes i forbindelse med opplysningsplikten og finansiell rapportering. 	
<p>Presentasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> – Relevante opplysninger som er nødvendige for å forstå hvorfor en institusjon deltar i en viss aktivitet bør så langt det er mulig framlegges på ett sted. – Når opplysningene er spredt over flere deler eller kilder, bør det gis tydelige kryssreferanser slik at leseren kan bevege seg mellom de ulike delene. – Opplysninger i form av tekst bør av klarhetshensyn i størst mulig grad suppleres med beskrivende tabeller og oversikter. – Institusjoner bør sørge for at terminologien som brukes for å beskrive kompliserte finansielle instrumenter og transaksjoner ledsages av klare og hensiktsmessige forklaringer. 	
<p>* I SSG-rapporten viser hvert kjennetegn enten til en bestemt type SPE eller til alle som helhet: SPE (Special Purpose Entities in general = spesialforetak), LF (Leveraged Finance = finansiering med stor andel fremmedkapital), CMB (Commercial Mortgage-Backed Securities = verdipapirer med sikkerhet i forretningsseiendom), O (sub-prime and Alt-A Exposures = eksponeringer knyttet til subprime- og Alt-A-lån), CDO (Collateralised Debt Obligations = verdipapirisert gjeld).</p>	

VEDLEGG IV

Prinsipper og prosesser for verdivurdering og prissetting**I. Metode og framgangsmåte for verdivurdering**

I forbindelse med tilakene bør aktiva klassifiseres i samsvar med tabell 1 og 2 i vedlegg III.

Fastsettelsen av den faktiske økonomiske verdien i henhold til dette kapittel i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte (se avsnitt 5.5) skal bygge på observerbare markedsopplysninger og realistiske og forsiktige antakelser om framtidig kontantstrøm.

Metoden for verdivurdering av støtteberettigede aktiva bør fastsettes på EØS-plan, og bør kunne variere etter de enkelte aktiva eller kurver av aktiva. Når det er mulig bør verdivurderingen regelmessig prøves på nytt mot markedet gjennom hele aktivumets levetid.

Flere verdivurderingsalternativer er så langt anvendt med et mer eller mindre vellykket resultat. Enkle framgangsmåter med omvendt auksjon viste seg å være nyttige for kategorier av aktiva med en rimelig sikker markedsverdi. Det var imidlertid ikke mulig å fastsette verdien av mer kompliserte aktiva med denne metoden i USA. Mer sofistikerte framgangsmåter for auksjon har vist seg å fungere bedre i situasjoner der markedsverdien er mer usikker og det er nødvendig med en mer nøyaktig metode for å fastsette prisen for hvert enkelt aktivum. Det er dessverre vanskelig å utforme slike metoder. Alternativet med modellbaserte beregninger for kompliserte aktiva har den ulempen at de er følsomme i forhold til de underliggende antakelsene⁽¹⁾.

Alternativet med å bruke enhetlige kutt i alle kompliserte aktiva forenkler den samlede verdivurderingsprosessen, men fører til mindre nøyaktig prissetting for hvert enkelt aktivum. Sentralbankene har betydelig erfaring med mulige kriterier og parametere for sikkerhet ved refinansiering, noe som kan være en nyttig referanse.

Uansett hvilken metode som velges, bør verdivurderingsprosessen, og særlig vurderingen av og sannsynligheten for framtidige tap, bygge på grundige stresstester mot et scenario med langvarig global resesjon.

Verdivurderingen må bygge på internasjonalt anerkjente standarder og referanseverdier. En felles verdivurderingsmetode fastsatt på EØS-plan og som anvendes på en sammenhengende måte i alle EØS-statene, kan i stor grad bidra til å redusere uroen for at avvik mellom verdivurderingssystemer skal ha en negativ innvirkning på konkurransevilkårene. I vurderingen av de verdivurderingsmetodene som EFTA-statene foreslår i forbindelse med avlastningstiltak, kan Overvåkningsorganet i prinsippet rådføre seg med sakkyndige⁽²⁾.

II. Prissetting av statlig støtte på grunnlag av en verdivurdering

Verdivurderingen av aktiva må skilles fra prissettingen av et støttetiltak. Et oppkjøp eller en forsikring på grunnlag av den fastsatte gjeldende markedsverdien, eller den "faktiske økonomiske verdien", som tar hensyn til vurderinger av den framtidige kontantstrømmen på forfallsdagen, overstiger i praksis ofte mottakerbankens nåværende evne til byrdedeling⁽³⁾. Prissettingen må bygge på en overføringsverdi så tett opptil den fastslåtte faktiske økonomiske verdien som mulig. Selv om dette innebærer en fordel sammenlignet med den aktuelle markedsverdien og dermed statsstøtte, kan prissetting på grunnlag av den "faktiske økonomiske verdien" oppfattes som en utligning av overdrevne markedsreaksjoner forårsaket av finanskrisen, som har ført til en forverring eller til og med sammenbrudd i visse markeder. Jo større gap mellom overføringsverdien og den faktiske økonomiske verdien, og dermed støttebeløp, jo større er behovet for kompenserende tiltak for å sikre nøyaktig prissetting over tid (for eksempel gjennom klausuler om bedre tider) og for en mer omfattende omstrukturering. Det tillatte avviket fra resultatet av verdivurderingen bør være mindre for aktiva med en verdi som kan fastsettes på grunnlag av pålitelige markedsopplysninger, enn for aktiva med ulikvide markeder. Dersom disse prinsippene ikke overholdes, er dette et sterkt signal om at det er behov for omfattende omstrukturering og kompenserende tiltak eller til og med en velordnet avvikling.

Enhver prissetting av avlastningstiltak må uansett inneholde en avkastning til staten som tar tilstrekkelig hensyn til risikoene for framtidige tap som overstiger dem som ble anslått ved fastsettelsen den faktiske økonomiske verdien, og til enhver ytterligere risiko som stammer fra en overføringsverdi høyere enn den faktiske økonomiske verdien.

Slik avkastning kan sikres ved at aktivaenes overføringspris fastsettes så langt under den faktiske økonomiske verdien at det gir tilstrekkelig kompensasjon for risikoene, eller ved at garantiavgiften justeres tilsvarende.

⁽¹⁾ En auksjon ville uansett bare være mulig for ensartede kategorier av aktiva og der det finnes et tilstrekkelig antall mulige selgere. I tillegg vil det måtte innføres en minstepris for å sikre vern av statens interesser og tilbakebetalingsklausuler i tilfeller der de endelige tapene overstiger minsteprisen, for å sikre at mottakerbanken yter et tilstrekkelig bidrag. For å vurdere slike tilbakebetalingsklausuler må det framlegges sammenlignbare situasjoner med alternative garanti-/kjøpsordninger, herunder stresstester, for å sikre at de er finansielt likeverdige globalt.

⁽²⁾ Overvåkningsorganet vil bruke sakkyndiges uttalelser på samme måte i andre statsstøttesaker der det bruker ekstern ekspertise.

⁽³⁾ Se avsnitt 5.2 i disse retningslinjene.

Når målet for nødvendig avkastning fastsettes, kan man la seg "inspirere" av den avkastningen som ville vært nødvendig for rekapitaliseringstiltak, i den grad de foreslåtte avlastningstiltakene har innvirkning på egenkapitalen. Dette bør skje i tråd med kapitlet om rekapitalisering av banker i Overvåkningsorganets retningslinjer for statsstøtte, samtidig som det tas hensyn til særtrekkene til avlastningstiltakene og spesielt det faktum at de kan innebære større eksponering enn kapitaltilskudd⁽⁴⁾.

Prissettingssystemet kan også inneholde tegningsretter for aksjer i bankene til en verdi som tilsvarer aktivaenes verdi (noe som innebærer at høyere betalt pris gir en potensielt større andel av egenkapitalen). En modell for et slikt prissettingssystem kunne være en situasjon med oppkjøp av aktiva, der slike tegningsretter går tilbake til banken når aktivaene er solgt av den dårlige banken, forutsatt at de har oppnådd den avkastningen som er nødvendig. Dersom aktivaene ikke gir tilstrekkelig avkastning, bør banken betale forskjellen kontant slik at avkastningen oppnås. Dersom banken ikke betaler kontant, kan staten selge tegningsrettene for å oppnå nødvendig avkastning.

I en situasjon med garanterte aktiva kunne garantiavgiften betales i form av aksjer med en fast kumulativ rente som utgjør den nødvendige avkastningen. Når garantien må tre i kraft, kan EFTA-statene bruke tegningsrettene til å kjøpe aksjer som tilsvarer beløpene som måtte dekkes av garantien.

Ethvert prissettingssystem må kunne sikre at det samlede bidraget fra mottakerbankene reduserer omfanget av netto statlige inngrep til et nødvendig minimum.

⁽⁴⁾ I en situasjon med garanterte aktiva må det tas hensyn til at det ikke oppnås likviditet, noe som er tilfellet ved rekapitaliseringstiltak.

VEDLEGG V

Statsstøtteprosedyre

EFTA-stater som melder om avlastningstiltak skal framlegge for Overvåkningsorganet omfattende og detaljerte opplysninger om alle elementer som er relevante for vurderingen av offentlige støttetiltak på grunnlag av reglene for statsstøtte som framgår av dette kapittelet i retningslinjene for statsstøtte⁽¹⁾. Dette omfatter særlig en detaljert beskrivelse av verddivurderingsmetoden og den planlagte anvendelsen av den med deltakelse av uavhengige eksperter⁽²⁾. Overvåkningsorganet gir godkjenning for en periode på seks måneder under forutsetning av at det framlegges enten en omstrukturingsplan eller en lønnsomhetsundersøkelse for hver mottakerinstitusjon innen tre måneder fra tiltredelsen til redningsprogrammet.

Når en bank mottar støtte enten som et enkelttiltak eller under en godkjent redningsordning, skal EFTA-staten senest i den individuelle meldingen om omstrukturingsplanen eller lønnsomhetsundersøkelsen, framlegge for Overvåkningsorganet detaljerte opplysninger om aktivaene som omfattes av ordningen og dens verddivurdering på tidspunktet for tildeling av slik individuell støtte samt sertifiserte og bekreftede resultater av de fullstendige opplysningene om verdiforringelsen av de aktivaene som omfattes av avlastningstiltakene⁽³⁾. En fullstendig rapport om bankens virksomhet og balanse bør framlegges så snart som mulig for å innlede drøftinger om hvordan omstruktureringen bør utformes, og hvilket omfang den skal ha, i god tid før den formelle presentasjonen av omstrukturingsplanen, for å påskynde prosessen og skape klarhet rundt rettsikkerheten så fort som mulig.

For banker som allerede har dratt fordel av andre former for statsstøtte i form av en godkjent garanti, bytteavtaler, rekapitaliseringsordninger eller individuelle tiltak, skal all støtte som tildeles under redningsordningen rapporteres til Overvåkningsorganet, i samsvar med gjeldende rapporteringskrav, slik at Overvåkningsorganet får et fullstendig bilde av alle de statlige støttetiltakene en individuell støttemottaker omfattes av og bedre kan vurdere virkningene av tidligere tiltak og av det bidraget som foreslås av EFTA-staten.

Overvåkningsorganet vil foreta en ny vurdering av foreløpig godkjent støtte i lys av de foreslåtte omstrukturingsplanene og kompensierende tiltakene⁽⁴⁾, og vil seg uttale seg om støttens forenlighet i lenger enn seks måneder i et nytt vedtak.

EFTA-statene skal hver sjette måned framlegge en rapport for Overvåkningsorganet om redningsprogrammernes virkemåte og om utviklingen i bankenes omstrukturingsplaner. Når EFTA-staten allerede er pålagt rapporteringskrav til bankene i forbindelse med andre former for støtte, skal denne rapporten suppleres med nødvendige opplysninger om avlastningstiltakene og bankenes omstrukturingsplaner.

⁽¹⁾ Det anbefales å ta kontakt i forkant av meldingen.

⁽²⁾ Se avsnitt 5.5 ovenfor og vedlegg IV.

⁽³⁾ Det skal framlegges et brev fra lederen for tilsynsmyndigheten som bekrefter de detaljerte opplysningene.

⁽⁴⁾ For å lette arbeidet for EFTA-statene og Overvåkningsorganet, vil Overvåkningsorganet være villig til å behandle samlede meldinger som omfatter samme type omstrukturings-/avviklingsplaner. Overvåkningsorganet vil kunne anse at det ikke er nødvendig å sende inn en plan dersom det er tale om en ren avvikling av en institusjon, eller når den er av ubetydelig størrelse.

**Innbydelse til å sende inn merknader i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens
protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til statsstøttetiltak i forbindelse med
regionalstøtte ved byggingen av Verne datasenter** **2011/EØS/4/02**

EFTAs overvåkningsorgan har ved vedtak 418/10/COL av 3. november 2010, gjengitt på det opprinnelige språket etter dette sammendraget, innledet behandling i henhold til protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol. Islandske myndigheter er underrettet ved en kopi av vedtaket.

EFTAs overvåkningsorgan innbyr herved EFTA-statene, EU-medlemsstatene og interesserte parter til å sende sine merknader til det aktuelle tiltaket innen en måned etter at dette ble offentliggjort, til:

EFTA Surveillance Authority
Registry
Rue Belliard/Belliardstraat 35
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Merknadene vil bli oversendt islandske myndigheter. En part som ønsker å få sin identitet holdt fortrolig, kan sende inn en skriftlig, begrunnet anmodning om dette.

SAMMENDRAG

Framgangsmåte

Etter kontakt før støtten ble meldt, meldte islandske myndigheter 1. september 2010 til Overvåkningsorganet sin hensikt om å gi regional engangsstøtte til Verne Holdings ehf. i forbindelse med bygging av et datasenter i sørvest-Island.

Islandske myndigheter har til hensikt å gi regionalstøtte til Verne i form av unntak fra forskjellige skatter og avgifter, i en periode på opptil 13 år:

1. Et tak på skatt på selskapsinntekt: 15 % i de første fem årene, 18 % i de fem påfølgende årene og 25 % etter de første ti årene. Nåværende selskapskatt på Island er 18 %.
2. Gunstige avskrivningsregler.
3. Unntak fra industri- og markedsavgift.
4. Redusert stempelavgift.
5. En fast reguleringsavgift.
6. Fritak fra toll og særavgifter.
7. Garanti mot framtidige endringer i lovene om utsatt merverdiavgift på importvarer og elektrisitet.
8. Fullt fritak fra avgift på kontroll av elektrisk sikkerhet.
9. 5-års garanti mot netto formueskatt som eventuelt måtte bli innført på Island.
10. Gunstig kommunal eiendomsskatt.
11. 75 % reduksjon i kommunal veibyggingsavgift.

Verne har til hensikt å investere mer enn 500 millioner euro i et nytt datasenter som skal bygges i tre faser inntil 2016. Med dette som formål kjøpte foretaket i februar 2008 to store lagerbygg fra den islandske regjeringen på den tidligere NATO-basen nær den internasjonale lufthavnen i Keflavik, og begynte å ombygge disse. I oktober 2008, da finanskrisen rammet Island, kontaktet Verne islandske myndigheter og bad om statsstøtte til å fortsette prosjektet, og ett år senere, i oktober 2009, ble det inngått en avtale om de ovennevnte skatte- og avgiftsreduksjonene.

Vurdering av ordningen

Verne Holdings ehf. skal investere i et område som er berettiget til tildeling av regionalstøtte i henhold til retningslinjene for regionalstøtte. På grunn av omstendighetene ved saken er Overvåkningsorganet imidlertid i tvil om støtten gir et reelt incentiv til å gjøre investeringer som ellers ikke ville bli foretatt i det aktuelle området, slik regionalstøttereglene krever. Verne startet prosjektet (i februar 2008) uten at den islandske regjering hadde gitt noe tilsagn om støtte, og kravet i regionalstøttereglene om incentiveeffekt synes derfor ikke å være oppfylt. Overvåkningsorganet har bedt om dokumentasjon på at støtten er nødvendig, har incentivvirkning og er forholdsmessig.

Videre ber Overvåkningsorganet islandske myndigheter framlegge tilstrekkelig informasjon til å påvise at kjøpsavtalen som ble inngått i februar 2008 for de to lagerbyggene, en leieavtale, en avtale om båndbredde og en kraftavtale er inngått på markedsmessige vilkår og ikke innebærer elementer av statsstøtte.

Konklusjon

På bakgrunn av de ovenstående betraktninger er Overvåkningsorganet i tvil om de skatte- og avgiftslettelser som er nevnt ovenfor er i samsvar med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3, sammenholdt med kravene i Overvåkningsorganets retningslinjer for regionalstøtte og for beskatning av foretak.

Videre kan Overvåkningsorganet ikke utelukke at de ovennevnte avtalene ikke omfatter statsstøtte i betydningen av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

Overvåkningsorganet har derfor vedtatt å innlede formell granskning i henhold til EØS-avtalens artikkel 1 nr. 2. Interesserte parter innbys til å sende inn sine merknader til det aktuelle tiltaket innen en måned etter at denne kunngjøringen ble offentliggjort i *Den europeiske unions tidende*.

EFTA SURVEILLANCE AUTHORITY DECISION**No. 418/10/COL****of 3 November 2010****to initiate the formal investigation procedure with regard to regional aid concerning the construction of Verne Data Centre**

(Iceland)

THE EFTA SURVEILLANCE AUTHORITY (“the Authority”)

HAVING REGARD to the Agreement on the European Economic Area (“the EEA Agreement”), in particular to Articles 61 to 63 and Protocol 26,

HAVING REGARD to the Agreement between the EFTA States on the Establishment of a Surveillance Authority and a Court of Justice (“the Surveillance and Court Agreement”), in particular to Article 24,

HAVING REGARD to Protocol 3 to the Surveillance and Court Agreement (“Protocol 3”), in particular to Article 1(3) of Part I and Article 4(4) and 6 of Part II,

HAVING REGARD to the Authority’s Guidelines on national regional aid (“the Regional Aid Guidelines”) and on the application of state aid rules to measures relating to direct business taxation (“the Business Taxation Guidelines”),⁽¹⁾

Whereas:

I. FACTS**1. Procedure**

On 1 September 2010, the Icelandic authorities notified the Authority of *ad hoc* state aid concerning the construction of a data centre in the municipality of Reykjanesbær, pursuant to Article 1(3) of Part I of Protocol 3, by a letter received and registered by the Authority on the same day (Event No 568140).

On 22 October 2010, the Authority received a written submission relating to the case from the Ministry for Foreign Affairs, dated 21 October 2010 (Event No 574691).

Prior to the notification, the Icelandic authorities had submitted information relating to the case to the Authority by letter of 27 August 2010 (Event No 567872) received and registered on 31 August 2010.

Pre-notification contacts between the Icelandic authorities and the Authority took place in the period from 23 December 2009 until 11 May 2010.

Apart from the notification letter, the Icelandic authorities have submitted a number of annexes, amongst other various agreements entered into by the beneficiary, a memorandum of understanding and email correspondence relating to it, a letter from the beneficiary, a letter from the Minister for Foreign Affairs, a calculation of aid impact on equity returns, a letter from an investor, calculation of estimated aid amount, PriceWaterhouseCoopers Benchmark Study and a KPMG report on the socioeconomic impacts of the project.

2. Description of the proposed measures**2.1. Introduction**

The Icelandic authorities intend to provide, under the Regional Aid Guidelines, *ad hoc* aid to Verne Holdings ehf., for the construction of a data centre in a region eligible for regional aid pursuant to Article 61(3)(c) of the EEA Agreement in order to promote regional development.

⁽¹⁾ Available at: <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines>

2.2. *The beneficiary of the aid*

Verne Holdings ehf. is a privately held company registered in Iceland in June 2007. Verne has three wholly owned subsidiaries, Verne Global, Inc. registered in the United States of America, Verne Global Ltd., registered in the United Kingdom and Verne Real Estate ehf., registered in Iceland in March 2008⁽²⁾.

According to information provided by the Icelandic authorities, Verne Holdings ehf. is owned by a number of minority shareholders, the two largest being Novator, which is a global investor, and Teha Investments S.A.R.L., which is a wholly owned subsidiary of Teha Holdings, LLC, a wholly owned subsidiary of General Catalyst Partners V, one of a number of funds managed by General Catalyst Partners LLC, a US based venture capital firm with over USD 2 billion under management. The management holds a substantial share of the Verne, according to information submitted by the Icelandic authorities.

The objective of Verne is to develop data centres in optimised geographic areas that offer the best total cost of ownership (TCO) and 100% renewable power without a price premium.⁽³⁾

2.3. *Description of the project*

According to the notification Verne intends to construct, in three phases over a seven year period, a campus of high-reliability, high power density wholesale data centre in the municipality of Reykjanesbær, which is in the south-western part of Iceland.

Upon completion, the project is expected to consist of up to four main computer buildings (two of them being two old warehouses purchased from the State and two of them being planned new buildings) and several (new) support buildings, encompassing over 20 000 square meters of technical space and delivering 80MW to 140MW of utility load to power and cool the servers in the data centre. The buildings will house commercial grade electrical, mechanical and IT systems to run computing gear.

Verne intends to offer its customers a suite of mission critical computing infrastructure services including power, cooling, computer room space, security, and in-building connectivity to operate their servers. These services will typically be sold on a long-term basis via ten year service contracts or leases and, in more exceptional case, service contracts or leases of five years. Verne's customers will include any large-scale user of data centre services, including, but not limited to, customers from the financial services, internet/media, life sciences, oil and gas, and academic and research high performance computing sectors. Additionally, Verne's target customer base includes global IT integrators. Verne will however not offer IT management services as part of its core suite of services. Verne intends to employ Icelandic IT service providers to manage those functions, where required by its customers.

Upon completion of the first building Verne will be able to offer customers modular critical environment suites in either 375 or 750 square-meter sizes. Depending on density requirements, the suites will offer the flexibility of being powered from 1.6 kilowatts per square meter to 3.2 kilowatts per square meter. The small suite will accommodate up to 1.2 megawatts of fully redundant, UPS-protected power and the large suite accommodates up to 2.4 megawatts of redundant UPS power.

On 26 February 2008, Verne purchased buildings on the site in question made up of two large warehouses (11 064 m² and 16 606 m²) built in 1954 and 1955 and three smaller support buildings from the Icelandic Treasury. These buildings had been the property of the US military, and had not been used since the departure of the military from Iceland in 2006. The purchase price was USD 14.5 million and the delivery date 26 March 2008⁽⁴⁾. Transfer of title was signed on 9 May 2008.

⁽²⁾ For the purpose of this Decision Verne Holding ehf. and Verne Real Estate ehf. will be referred to collectively as Verne.

⁽³⁾ Information from the Internet site of Verne Global: www.verneglobal.com.

⁽⁴⁾ A document entitled "Exhibit C" attached to the purchase agreement reads: "Phase 1 – Renovation of Building 868 into data center, including up to 1,000 m² new construction. Renovation of Building 869 into data center, including up to 4,000 m² new construction. Construction of a new generator building of up to 4,000 m². Construction of two substation building of up to 1,000 m² each. Construction of a medium voltage UPS building of up to 3,000 m². Construction of an admin building of up to 4,000 m²."

It appears from the information provided by the Icelandic authorities that Verne has, through 2008 and 2009, been refurbishing the two warehouses as part of the planned multi-building campus⁽⁵⁾.

On 9 May 2008, Verne signed a ground lease agreement with the Icelandic Treasury for the 9.6 hectares site⁽⁶⁾ for a period of 99 years⁽⁷⁾. The total rent for the site is USD 0.8 (80 US cents) per m². The lease is not adjusted to any index. The lease agreement includes a three years exclusivity clause, under which the State is prevented from "...enter[ing] into other sale or lease agreements or similar agreements with any other competitive multi-use data center operators, without the express written consent of [Verne]. [.....] The 36 month exclusivity period will be maintained provided that [Verne] has made a minimum of \$30.000.000 (US dollars) investment within a 24 month period since May 9th 2008".

The first phase encompasses making the first building operational, costing approximately [...] according to the notification. The building, with 4 800 square meters of technical space, is expected to be ready for use in 2011. It will use 20 MW of utility power.

The second phase encompasses bringing the first building to full occupancy by the end of 2012. This will require an additional [...] of capital, according to information submitted by the Icelandic authorities.

The third and final phase entails making all four buildings operational by the end of 2016.

The total investment cost for the whole project, "*as currently planned*", is estimated at USD 726 million according to the notification⁽⁸⁾.

2.4. *The state intervention under the Verne Act, the Investment Agreement and the Agreement on Licensing and Charges*

Since late in 2008, representatives of Verne have been in contact with the Ministry of Industry to discuss the conclusion of a potential Investment Agreement⁽⁹⁾. According to the Icelandic authorities the final draft version of the MoU for the Investment Agreement was reached in April 2009, even though it was not signed⁽¹⁰⁾. However, in May 2009 the Icelandic authorities questioned certain aspects of the MoU and during the summer and autumn of 2009, Verne and the Icelandic authorities continued to negotiate an investment agreement. The agreement was initialled by the managing director of Verne Real Estate ehf. and an official of the Ministry of Industry on 23 October 2009. This document entails, amongst other, several deviations from statutory rules on taxes and fees. The agreement was however not signed. The initialled draft agreement, which has been submitted as part of the notification, will be referred to as "the Investment Agreement" in this decision.

On 4 November 2009, Verne and the municipality of Reykjanesbær signed an agreement ("the Agreement on Licensing and Charges") on exemptions from, amongst other, statutory rules on municipal property tax and municipal street construction tax.

On 12 December 2009 a Bill authorising the Icelandic authorities to enter into an Investment Agreement was submitted before the Icelandic Parliament.

⁽⁵⁾ The demolition, engineering, design, project management and other site preparation work carried out over the period through October 2008 totaled [...], according to information submitted to the Authority, and amounted to a further [...] in the period November 2008 through December 2009, including physical construction and purchase of electrical and mechanical gear.

⁽⁶⁾ A document entitled "Exhibit B" attached to the lease agreement reads: "Master Plan. Construction of up to 40,000 m² of new data center buildings. Construction of up to 4 additional generator buildings of up to 4,000 m² each".

⁽⁷⁾ The site is located at the address Valhallarbraut 868, Reykjanesbær.

⁽⁸⁾ In the preamble to the Investment Agreement this commitment reads as follows: "...over the first five years of its investment, Verne and the Investors estimate that the potential level of investment for the project envisaged above could exceed USD 700 million, and that the power consumption of the Data Center could exceed 140MW".

⁽⁹⁾ According to an internal memorandum dated 23.10.2008 prepared by the Ministry of Industry, Verne had approached the Ministry shortly before, requesting various measures to reduce the risk and initial cost of the company's data centre investment; infrastructure, direct grants, tax concessions, incl. VAT remission, and interventions as state guarantee and subsidized electricity prices at the start of operation.

⁽¹⁰⁾ The version of the draft MoU that the Icelandic authorities have referred to as having been concluded in April 2009 will be referred to as "the MoU" in this Decision, if not otherwise stated.

Act No 57/2010 (“the Verne Act”) adopted by the Icelandic Parliament on 7 June 2010 authorises the Ministry of Industry to enter into an investment agreement on behalf of the Icelandic authorities with Verne Holdings ehf. and Verne Real Estate ehf.⁽¹¹⁾ for the purposes, amongst other, of awarding various tax and fee concessions in relation to the construction of a data centre. The Verne Act provides *inter alia* for various derogations from Icelandic statutory tax and fee legislation in favour of Verne, as will be explained below. The derogations are foreseen to enter into force at the date of signature of a final investment agreement and remain in force for 13 years from the date of signature. However, the derogations will only apply for a maximum period of ten years from the time that the taxable income is earned, that is in excess of deductible expenses⁽¹²⁾.

2.5. Description of the proposed tax and fee concessions

The Verne Act, the Investment Agreement and the Agreement on Licenses and Charges provide for an *ad hoc* aid in the form of various derogations from general legislation⁽¹³⁾. In principle, Verne shall be subject to taxes and other public charges generally levied in Iceland and in line with statutory regulation applicable from time to time, except otherwise provided in the Verne Act.

The tax and fee derogations are mainly listed in Article 4 of the Verne Act. However, Article 3(5) and Article 6 also provide for derogations from taxes and charges dealt with in this decision. The remaining provisions of the Verne Act do not, to the Authority’s knowledge, entail granting of state aid.

The aid measures are notified by the Icelandic authorities⁽¹⁴⁾ and identified as entailing state aid within the meaning of the EEA Agreement. These derogations are furthermore stipulated in the Investment Agreement, and in the Agreement on Licensing and Charges as regards the municipality taxes.

The derogations covered by this decision are listed and further described in the following.

2.5.1. Corporate income tax rate

Verne will pay a maximum corporate income tax rate of 15% for the first five years⁽¹⁵⁾. Should the general tax rate become lower than 15%, such lower income tax rate shall also apply to Verne. After the first five years the maximum corporate income tax rate shall be 18% for the next five years (years 5-10) and maximum 25% after ten years.

The current tax rate for limited liability companies according to Act No 90/2003 on income tax is now 18%. At the date of initialling of the Investment Agreement and the Verne Bill was submitted to the Parliament, the tax rate was 15%, but was raised to 18% on 1 January 2010.

2.5.2. Depreciation rules

Verne will be entitled to depreciate equipment used at the data centre to zero residual value, in lieu of the statutory 10% under Act No 90/2003 on income tax⁽¹⁶⁾. Equipment will include, but shall not be limited to, electrical, mechanical, IT and communications gear necessary to support the operations of the data centre.

⁽¹¹⁾ Hereinafter collectively referred to as Verne.

⁽¹²⁾ See Article 1 of the Verne Act.

⁽¹³⁾ However, the Verne Act and the Investment Agreement also include various provisions which merely refer to general tax treatment (such as Article 4(1)(2) of the Verne Act), provisions on equal treatment as regards tax and charges imposed in the future and provisions outside the state aid regime and the scope of this decision.

⁽¹⁴⁾ Except for the exemption from municipal Street Construction tax envisaged in Article 3(5) of the Verne Act and Section 2.3 of the Investment Agreement, to which the Icelandic authorities have not referred in their notification. The Authority will address this derogation under section 2.5.11. below.

⁽¹⁵⁾ According to Article 4(1)(1) of the Verne Act and Section 4 of the Investment Agreement.

⁽¹⁶⁾ According to Article 4(1)(3) of the Verne Act and Section 4.3 of the Investment Agreement.

2.5.3. Industrial- and market charges

Verne will be exempt from industrial charge under Act No 134/1993 on Industrial Charge⁽¹⁷⁾ (0.08% of the turnover) and market charge (0.05% of the labour costs) under Act No 160/2002 on Export Assistance⁽¹⁸⁾, and any present and future similar charges⁽¹⁹⁾.

2.5.4. Stamp duties

Verne will pay reduced stamp duties; 0.15% on all documents issued or entered into by Verne in connection with the construction of the data centre⁽²⁰⁾.

According to Act No 36/1978 on Stamp Duties, stamp duties are payable when various types of legal documents are signed, *inter alia* bonds (1.5% stamp duty on bonds with interest and collateral or guarantee, 0.5% on other bonds) and agreements on lease of real estate (2% of the rental charge).

2.5.5. Zoning fee

Verne will pay a fixed zoning fee of USD 100 000 on new buildings⁽²¹⁾ in respect of the construction of the data centre in lieu of the statutory zoning fee described below.

According to Icelandic legislation, zoning fee is a one-off fee on all new constructions to cover the costs of the Icelandic National Planning Agency. Article 35 of the Planning and Building Act No 73/1997 provides that the fee shall be fixed at 0.3% of either the fire insurance value or initial investments costs of the construction. According to Article 35(3) of the Planning and Building Act, the fee only falls due once the Icelandic Property Registry has appraised the constructions according to Act No 48/1994 on Fire Insurance.

2.5.6. Import duties

Verne is exempt from Icelandic customs/excise duties under Act no 97/1987 on Excise Duties, on import or domestic purchase by the company of construction materials, machinery, equipment and other capital goods and spare parts and related facilities⁽²²⁾. Moreover, customs duties and excise duties on goods or services purchased by Verne within the country with respect to the construction of the data centre may be waived or refunded.

Section 5.3 of the Investment Agreement (which is based on an authorisation set out in Article 6 of the Verne Act) exempts Verne from excise duties or customs duties on the import or domestic purchase of raw materials and production supplies required for the operation of the data centre.

2.5.7. Deferral from payment of VAT on imports and electricity

In Iceland VAT on imports is payable under Act No 50/1988 on Value Added Tax. Section 5.2 of the Investment Agreement provides for a deferral (custom credit) for VAT on imports until payment of the refund for the respective clearing period is due. VAT on the purchase of electricity shall be deferred to the same effect. This is in line with existing statutory rules. However, according to the notification, the Icelandic authorities intend to guarantee Verne against future changes in the legislation in this regard even though not explicitly referred to in the Investment Agreement or provided for in the Verne Act⁽²³⁾.

⁽¹⁷⁾ Act No 134/1993 is repealed as of 1.1.2011 according to Act No 124/2010 adopted on 22.9.2010, following the Judgment of the European Court of Human Rights on 27.4.2010 which stated that the industrial charge under Act No 134/1993 violated Article 11 of the European Convention on Human Rights.

⁽¹⁸⁾ On 6.5.2010 Act No 160/2002 was repealed and replaced by Act No 38/2010 on the Promote Iceland Agency.

⁽¹⁹⁾ According to Article 4(1)(4) of the Verne Act and Section 2.3 of the Investment Agreement.

⁽²⁰⁾ According to Article 4(1)(5) of the Verne Act and Section 6.1 of the Investment Agreement.

⁽²¹⁾ According to Article 4(1)(7) of the Verne Act and Section 6.2 of the Investment Agreement.

⁽²²⁾ According to Article 6 of the Verne Act and Section 5.1 of the Investment Agreement.

⁽²³⁾ For the sake of completeness Article 4(3) of the Verne Act clarifies that Icelandic statutory rules and municipal legislation on settlement procedures in respect of income tax and VAT (such as tax returns, due dates, assessment, collection) apply to the company.

2.5.8. *Safety control fee for electricity production*

Verne is exempted from paying charges to the Consumer Agency according to Article 14(1)(1-5) of Act No 146/1996 on the Safety of Electrical Installations, Consumer Utilities and Electrical Equipment, and any present and future similar charges⁽²⁴⁾.

2.5.9. *Net worth tax*

Even though not explicitly referred to in the Icelandic authorities' notification, Article 4(1)(9) of the Verne Act and Section 4.4 of the Investment Agreement provides Verne with a five year guarantee against net worth tax that may be introduced after the entry into force of an investment agreement.

2.5.10. *Municipal property tax*

Article 3 of Act No 4/1995 on Sources of Municipal Revenue provides that municipal property tax is levied on an annual basis on real estate (land and buildings, including industrial real estate) evaluated (for property tax purposes) on 31 December the previous year. According to Article 3(2) of the Act the tax rates are fixed each year by the individual municipalities and may be as low as zero but at a maximum 1.65% of the official value of the property. The current tax rate in Reykjanesbær is 1.65%.

According to Article 27 of Act No 6/2001 on Property Registry and Assessment the tax base is the official market value of the property or a cost-based estimate evaluated by the Icelandic Property Registry.

The Verne Act, the Investment Agreement and the Agreement on Licensing and Charges provide Verne with three different derogation from these statutory rules.

Firstly, Verne is guaranteed to pay a property tax of 1.65% (as currently generally levied by Reykjanesbær) on all buildings, premises and facilities owned or leased by Verne also for the future in the event that the tax rate would be increased⁽²⁵⁾.

Secondly, the tax base in respect of Verne's present real-estate assets is fixed at ISK 1.030.600⁽²⁶⁾ and for the future buildings constructed on the site will be the lesser of (i) the costs of the build-out of the exterior shells and (ii) 85 500 ISK per square meter, indexed to the Icelandic Building Cost Index beginning in the month in which Verne commences customer operations/the building becomes operational (pro-rata according to occupancy rate)⁽²⁷⁾.

Thirdly, Verne will pay the property tax only as of 1 January 2011.

2.5.11. *Municipal street construction tax*

Verne will be exempt from paying street construction fee under Act No 154/2006 on Street Construction tax, and any present and future similar charges, to the extent agreed between Verne and the municipality of Reykjanesbær⁽²⁸⁾.

Street construction fee is a one-off fee payable to the municipality and governed by Act No 154/2006. Under the act, municipalities have an obligation to levy the street construction fee in urban areas. The fee is defined as a tax according to the Act, rather than a service charge. The tax base is the construction planned on the relevant site. The fee shall be further determined and collected by the municipality and the Act provides for the general and specific derogation permitted.

⁽²⁴⁾ According to Article 4(1)(6) of the Verne Act and Section 6.6 of the Investment Agreement.

⁽²⁵⁾ According to Article 4(1)(8) of the Verne Act and Section 6.3 of the Investment Agreement.

⁽²⁶⁾ The real-estate official valuation at the time of submitting the Verne Bill and initialling of the Investment Agreement in 2009, excluding the assessed value of the three smaller buildings purchased (see 2.3 above), which were intended for demolition.

⁽²⁷⁾ The municipality tax derogations also form a part of the Agreement on Licensing and Charges between the municipality of Reykjanesbær and Verne signed 4 November 2009, discussed in the following section of this decision.

⁽²⁸⁾ According to Article 3(5) of the Verne Act and Section 2.4 of the Investment Agreement.

In the pre-notification phase, the Authority received a copy of the Agreement on Licensing and Charges entered into between Verne and the municipality of Reykjanesbær, even though not referred to in the notification⁽²⁹⁾. According to the agreement, the municipality grants Verne a special 75% reduction on street construction tax for all new buildings, provided Verne will in the future at its own expense undertake street construction within the site.

2.6. Eligible costs and aid intensity

The Icelandic authorities have submitted that the cost estimate for the total investment is as follows:

Table 1 Total investment costs

Electrical infrastructure	[...]
Structural work	[...]
Mechanical (cooling) infrastructure	[...]
Exterior finishing	[...]
Interior finishing	[...]
Design	[...]
Civil works	[...]
<i>Total investment cost</i>	<i>USD 726 million⁽¹⁾</i>

(¹) The Icelandic authorities have not submitted more detailed breakdown of costs. Thus, it is not clear whether *i.e.* the purchase price of the buildings, USD 14.5 million, is included in table 1 or how the breakdown is as regards each of the three phases.

The Icelandic authorities have submitted that the eligible investment costs (by reference to paragraph 39 of the Regional Aid Guidelines under which eligible expenditure is land, buildings and plant/machinery) are the total investment costs referred to above *i.e.* USD 726 million, or EUR 552 million using the applicable exchange rate on 11 August 2010. Accordingly, the project is a large investment project under Section 4.3 of the Regional Aid Guidelines.

The Icelandic authorities have submitted that regional investment aid for large investment projects are subject to adjusted regional aid ceilings by reference to paragraph 56 of the Regional Aid Guidelines, as demonstrated in table 2.

Table 2 Adjusted regional aid scale

Eligible expenditure	Adjusted aid ceiling
Up to EUR 50 million	100% of regional ceiling (ICE 15%)
For the part between EUR 50 million and EUR 100 million	50% of regional ceiling (ICE 7.5%)
For the part exceeding EUR 100 million	34% of regional ceiling (ICE 5.1%)

The breakdown of EUR 551 million eligible investment costs, according to the Icelandic authorities, is therefore as follows:

(i) Up to EUR 50 million (15% of EUR 50 million)	EUR 7.5 million
(ii) EUR 50-100 million (7.5% of EUR 50 million)	EUR 3.75 million
(iii) + EUR 100 million (5.1% of EUR 451 million)	EUR 23 million
Total aid ceiling	EUR 34.25 million

⁽²⁹⁾ According to the Icelandic authorities the terms of the Agreement on Licensing and Charges were originally negotiated between Verne and the municipality of Reykjanesbær in May 2009 even though not signed until 4.11.2009.

Based on a total aid ceiling of EUR 34.25 million and total eligible costs of EUR 551 million, the Icelandic authorities submit that the allowable aid intensity in the case of Verne Data Centre is 6.22%⁽³⁰⁾.

The Icelandic authorities have provided a calculation of the estimated amount of state aid resulting from the aid measures they identify in their notification during the 13 year period of the Investment Agreement, under the current tax system (e.g. 18% corporate income tax) on one hand and the exemptions provided for in Investment Agreement and the Agreement on Licences and Charges on the other hand, applying 8% discount factor to calculate the net present value, see table 3.

Table 3 Taxes and duties – calculation of the aid amount

NPV over 13 years, r=	8%	Assumptions:			Results:		MUSD
		Icelandic	Verne		Icelandic	Verne	NPV
MUSD		Tax System	Contract		Tax System	Contract	Difference
					A	B	A-B:
Industrial Fee (of Revenue)		0.08%	0%		0.8	0.0	0.8
Market Fee (of Labour Cost)		0.05%	0%		0.02	0.0	0.02
Property Tax Basis MUSD		16.4	8.4		2.1	1.1	1.1
El Safety Tax of El Purchase		0.8%	0%		1.5	0.0	1.5
El Safety Tax of El Equipment		0.15%	0%		0.1	0.0	0.1
Income Tax (roofs, deprec)		18%	15%		61.0	60.4	0.5
Zoning Fee (of Insurance Value)		0.3%	100 KUSD		0.14	0.10	0.04
Building Licence Fee					0.0	0.0	0.0
Stamp Duties Shares		0.00%	0.00%		0.0	0.0	0.0
Stamp Duties Loans		0.00%	0.00%		0.0	0.0	0.0
Street Connection Fee					0.0	0.0	0.0
Water & Sewage Duties					0.0	0.0	0.0
Fire Insurance					0.0	0.0	0.0
Catastrophic Insurance					0.0	0.0	0.0
Net Worth Tax					0.0	0.0	0.0
Import Duties					0.0	0.0	0.0
Post & Tele Admin					0.0	0.0	0.0
Power Intensive Industries Tarif					0.0	0.0	0.0
				<i>Total</i>	<i>65.7</i>	<i>61.6</i>	<i>4.1</i>

Based on these calculations the Icelandic authorities submit that the net present value of total tax payments under the Investment Agreement is USD 61.6 million compared to USD 65.7 million under the current tax system. The total state aid to Verne would therefore amount to USD 4.1 million. The Icelandic authorities have furthermore provided sensitivity calculation, demonstrating that the 6.22% aid intensity would be reached between 27% and 30% corporate income tax.

⁽³⁰⁾ The Icelandic authorities have based their calculations on the methodology used in the Authority's Decisions Nos. 187/05/COL and 344/09/COL.

Table 4 Corporate income tax - sensitivity calculation

Sensitivity w.r.t. Income Tax Rate		
Rate		State Aid
18%	5.4	0.7%
21%	12.3	1.7%
24%	19.2	2.6%
27%	32.1	4.4%
30%	48.2	6.6%
33%	64.2	8.8%
36%	80.3	11.1%

The Icelandic authorities have, with reference to the calculations in table 3 above submitted, that the total state aid intensity in the case of Verne Data Centre is 0.56% (total state aid as calculated above, USD 4.1 million / total investment cost USD 726 million). On this basis the Icelandic authorities have submitted that the estimated total state aid intensity is well below the 6.22% aid intensity ceiling.

The Icelandic authorities have undertaken the commitment that the total value of aid will not exceed 34.25 million Euro expressed in 2010 prices, covering the entire contract period of thirteen years, discounted to a net present value as of 2010 with a discount factor of 8%.

3. Other agreements

As already mentioned under Section 2.3 above, Verne has negotiated a series of agreements in addition to the Investment Agreement and the Agreement on Licensing and Charges, including a Ground Lease Agreement, a Real Estate Purchase Agreement and a Power Contract in connection with the project. These agreements were submitted to the Authority together with the notification.

The Ground Lease Agreement is between the Company and the Icelandic State, signed on 9 May 2008. Pursuant to this agreement, Verne leases 9.6 hectares land together with all fixtures, fittings and improvements located thereon. The property, Valhallarbraut 868, Reykjanesbær, is situated on and located within the boundaries of the Keflavik Air Base with the Icelandic Land Registry number 214 247.

The Real Estate Purchase Agreement, whereby Verne buys five buildings from the Icelandic State, was signed on 26 February 2008. The purchase price was USD 14.5 million, divided into a deposit, paid on 26 February 2008, and the closing payment, paid on 26 March 2008.

The Power Contract between Verne and Landsvirkjun (the national power company, wholly state owned) was signed on 22 October 2009. Landsvirkjun is licensed by the Minister of Industry to engage in trade in electricity by wholesale distribution of power to suppliers and to power intensive industries in Iceland. Landsvirkjun will supply the energy necessary to meet the power requirements of the data centre. Landsvirkjun commits to provide Verne with the necessary regular power supply of up to approximately 25MW (mean per hour) and up to 210 GWh annually. The Power Contract is valid for 20 years, subject to an extension for another 10 years.

Moreover, during the pre-notification phase, the Authority was provided with a draft Memorandum of Understanding from 15 December 2008 (Event No 547201), which refers to “a Master Services Agreement for Bandwidth Lease Services” (“the Farice Agreement”) between Verne and Eignarhaldsfélagið Farice ehf. and Farice hf.⁽³¹⁾, signed on 26 February 2008. The Authority has not been provided with this agreement as a part of the notification.

⁽³¹⁾ Collectively referred to as “Farice” in this Decision.

4. Position of the Icelandic authorities

The Icelandic authorities have submitted that Reykjanesbær, where the data centre is to be located, is in an area eligible for regional investment aid based on the Authority's Decision No 378/06/COL on the regional aid map of assisted areas for Iceland.⁽³²⁾ Projects undertaken within the municipalities eligible for regional aid can qualify for regional investment aid in accordance with the Regional Aid Guidelines.

The objective of the measures which the Icelandic authorities propose, through the Investment Agreement, is *inter alia* to strengthen economic activities in the south-western part of Iceland in a sustainable manner. The Icelandic authorities have submitted that the region in which the data centre will be located is not only the hardest hit by the economic recession but is also seeking to recover from the unique micro-economic downturn resulting from the closing down of the U.S. military base in the region in September 2006. According to the Icelandic authorities this region currently has among the highest unemployment rates in Iceland.

Verne expects to generate approximately 100 full time positions upon completion of the project, either directly or through Icelandic subcontractors⁽³³⁾. These are primarily skilled jobs in the electrical, mechanical and IT engineering fields, which require university or technical degrees, according to the notification. During the projected 7-year construction period, from start of work on the first building to the completion of all four buildings, Verne expects to require roughly 100 full-time construction workers on average. Additionally, indirect job creation is expected as a result of the development.

The Icelandic authorities further note that the potential benefits of the Investment Agreement are well below the State aid intensity caps and that the security that the Investment Agreement provides is designed to stimulate up-front investment, not to create an ongoing operating benefit.

The Icelandic authorities have submitted that the Government committed itself to the granting of aid through the various measures contained in the MoU from April 2009, and that the MoU generated the necessary incentive effect on Verne to renew its investment in the data centre and was intended by the Government to have that effect.

The Icelandic authorities have also submitted that any investments made by Verne subsequent to September 2008 through to April 2009 were merely "preparatory" in nature, in line with paragraph 30 of the Regional Aid Guidelines, and were made because of the desire of the company not to shut down the project altogether unless it became clear that the aid measures in question would not be granted.

Moreover, the Icelandic authorities have submitted that their approach is consistent with the "substantive test for an incentive effect adopted by the Court of Justice in the *Kronoply* case⁽³⁴⁾". The Icelandic authorities argue that it would therefore be wrong for the Authority to opt for form over substance by asserting that the MoU did not have the requisite effect on market behaviour simply because the Parties did not sign it.

The Icelandic authorities have stated that in the absence of the Investment Agreement, "*Verne cannot proceed with the completion of the data center project as originally planned*".

In addition to the Investment Agreement, the Icelandic authorities have submitted, with their notification, a Lease Agreement, a Real Estate Purchase Agreement and a Power Contract, all of which Verne has negotiated in connection to the data centre. These agreements have been referred to above. The Icelandic authorities have stated, as regards the estimated rate of return of the Power Contract, that the provisions to that effect reflect commercial terms negotiated at arms length. The Icelandic authorities therefore state that there is no element of discrimination, selectivity or advantage conferred upon Verne by the Power Contract. Accordingly, the Icelandic authorities are of that opinion that the Power Contract does not involve elements of state aid.

⁽³²⁾ Reykjanesbær can be found on the list under the NUTS III region heading "South Electoral District".

⁽³³⁾ The Icelandic authorities have, however, not provided a breakdown on how many direct jobs the three different phases are intended to create

⁽³⁴⁾ The Icelandic authorities have made a reference to Case T-130/02, *Kronoply v. Commission* [2003] ECR II-4857. The Authority assumes that the reference is meant to be to the General Court's judgment in Case T-162/06 *Kronoply v. Commission* [2009] ECR II-1, referred to below in the Authority's assessment.

II. ASSESSMENT

1. The presence of state aid

1.1. State aid within the meaning of Article 61(1) EEA Agreement

Article 61(1) of the EEA Agreement reads as follows:

“Save as otherwise provided in this Agreement, any aid granted by EC Member States, EFTA States or through State resources in any form whatsoever which distorts or threatens to distort competition by favouring certain undertakings or the production of certain goods shall, in so far as it affects trade between Contracting Parties, be incompatible with the functioning of this Agreement.”

This implies that a measure constitutes state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement if the following conditions are cumulatively fulfilled: the measure (i) is granted by the State or through state resources; (ii) confers an economic advantage to the beneficiary; (iii) is selective; (iv) has an impact on trade between Contracting Parties and is liable to distort competition.⁽³⁵⁾

As regards the Ground Lease Agreement, the Real Estate Purchase Agreement and the Power Contract, referred to above, the Icelandic authorities have not submitted sufficient evidence to assess whether those agreements comply with the requirements of the market economy investor principle or whether, on the contrary, entail the grant of state aid. Moreover, the draft MoU from 15 December 2008, mentioned above, refers to an agreement between Verne and Farice on 26 February 2008⁽³⁶⁾. However the Authority has not been provided with this agreement. A second draft MoU from 26 January 2009 was furthermore submitted to the Authority during the pre-notification phase. This draft refers to “*a Mutual Letter of Agreement signed by Verne and E-Farice on 11 December 2008.*” This agreement has not been submitted to the Authority.

The Icelandic authorities are invited to provide the Authority with the necessary information and reasoning to allow the Authority to assess whether the above mentioned agreements entail state aid or not.

1.2. State resources

To be qualified as state aid, the advantage must be granted by the State or through state resources. For purposes of the state aid rules the term “State” covers also regional and local bodies.⁽³⁷⁾ A loss of tax revenue is equivalent to consumption of state resources in the form of fiscal expenditure. Besides, state support may be provided equally by tax provisions of a legislative, regulatory or administrative nature as through the practices of the tax authorities.⁽³⁸⁾ A reduction in the tax base or a total or partial reduction on the amount of tax, fees or charges, involves a loss of revenue and is therefore equivalent to the consumption of state resources in the form of fiscal expenditure.

Furthermore, should the Ground Lease Agreement, the Real Estate Purchase Agreement and the Farice Agreement have been concluded under conditions that would normally not have been accepted by a private market player in the sense that in particular the price paid for the real estate as well as the price paid for the lease and the conditions for review of this price would be below market price, state resources would be consumed within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement, provided they were imputable to the State.

⁽³⁵⁾ According to settled case-law, classification as aid requires that all the conditions set out in the provision should be fulfilled, see Case C-142/87 *Belgium v. Commission* (“*Tubemeuse*”) [1990] ECR I-959.

⁽³⁶⁾ The draft MoU from 15 December 2008 includes Farice as a party and states: ““Must take” arrangement will be eliminated and converted to a “pay-as-you go”, variable consumption model. Direct relationship between Farice and Verne customers will be established (or their carrier partners) and a data center carrier neutral model will be enabled. Competitive rates will be charged with other “last mile” carriers. Verne customers will be charged on proportional “cost plus” basis for the first 40 GB of carriage exclusive of any capital recovery charges. After the first 40 GB of carriage, Verne customers will be charged on a proportional “cost plus” basis inclusive of some capital recovery. Farice will structure its service agreements according to international carrier norms.”

⁽³⁷⁾ Case C-248/84 *Germany v. Commission* [1987] ECR 4013.

⁽³⁸⁾ See point 3 of the Authority’s Business Taxation Guidelines.

Verne will be buying power from the state owned power company, Landsvirkjun. The draft MoU from 15 December 2008 submitted in the pre-notification discussions includes Landsvirkjun as a party. The draft refers to a “*Landsvirkjun Agreement*”, a power contract entered into by Verne and Landsvirkjun on 26 February 2008. This agreement has not been submitted to the Authority, but only the Power Contract, signed on 22 October 2009, replacing a previous one, dated 29 January 2008⁽³⁹⁾.

The second draft MoU, from 26 January 2009, submitted to the Authority in the pre-notification phase, also includes Landsvirkjun as a party. In a footnote on the first page of this draft the following text is included: “*Participation of Reykjanes Municipality, Landsvirkjun, Landsnet, e-Farice and Farice in this Memorandum of Understanding, as opposed to separate agreements only, is to be further discussed*”⁽⁴⁰⁾. The final version of the draft MoU, from April 2009, does not include Landsvirkjun as a party.

Actions of public undertakings may constitute state aid provided there is imputability of such actions to the State⁽⁴¹⁾. The Court of Justice held in *Stardust Marine*⁽⁴²⁾ that:

“...the mere fact that a public undertaking has been constituted in the form of a capital company under ordinary law cannot, having regard to the autonomy which that legal form is capable of conferring upon it, be regarded as sufficient to exclude the possibility of an aid measure taken by such a company being imputable to the State (Case C-305/89 Italy v Commission...paragraph 13). The existence of a situation of control and the real possibilities of exercising a dominant influence which that situation involves in practice makes it impossible to exclude from the outset any imputability to the State of a measure taken by such a company”

While as a general rule imputability cannot be presumed (even if the State is in a position to influence and control the operations of a public undertaking), specific, compelling evidence is not always essential and indeed the Court of Justice will assume in certain circumstances that it will not be available⁽⁴³⁾. As the Court stated in *Stardust Marine*⁽⁴⁴⁾:

“it cannot be demanded that it be demonstrated, on the basis of a precise inquiry, that in the particular case the public authorities incited the public undertaking to take the aid measure in question”.

Apart from the Power Contract dated 22 October 2009 and the information mentioned above the Authority does not have additional information pertaining in particular to the contract price for the electricity to Verne. Should this price not be comparable to the price paid for electricity by other big consumers in Iceland, the Authority would have to assess whether the transaction is imputable to the State and state resources are involved.

1.3. *Favouring certain undertakings or the production of certain goods*

Verne is an undertaking within the meaning of the state aid rules of the EEA Agreement. The tax and fee derogations set out in the Verne Act, the Investment Agreement and the Agreement on Licensing and Charges do not apply to all economic operators, but are granted in favour of Verne only. Consequently, they cannot be considered to be general measures of tax or economic policy and are therefore selective.

⁽³⁹⁾ The draft MoU from 15.12.2008 contains this text as regards the 26.2.2008 “Landsvirkjun Agreement”: “Must take” arrangement will be eliminated and converted to a “pay-as-you go” variable consumption model. The first 25MW of power to Verne for a 20 year term will be sold at whatever rate it takes to land Verne’s initial customers.”

⁽⁴⁰⁾ The draft MoU from 26.1.2009 states: “Landsvirkjun undertakes to amend the Landsvirkjun Agreement as follows: “Must take” arrangement will be eliminated and converted to a “pay-as-you-go” variable consumption model. Preliminary pricing received from Landsvirkjun at a price level that is competitive with the most favourable energy markets. The Landsvirkjun Agreement shall be assignable by Verne, without further condition, delay or prior consent of any other party.”

⁽⁴¹⁾ Case C482/99 *France v Commission (Stardust Marine)* [2002] ECR I-4397, paragraphs 50-59 and Article 1 of the Transparency Directive.

⁽⁴²⁾ Case 482/99 *France v Commission (Stardust Marine)*, cited above, paragraph 57.

⁽⁴³⁾ Case 482/99 *France v Commission (Stardust Marine)*, cited above, paragraph 54. The difficulties of proving collusive behavior between public authorities and public undertakings would render the state aid rules of the EEA Agreement ineffective by such condition. For this reason the case law of the Court of Justice holds that in the presence of certain indicators, aid measures taken by public undertakings may be inferred as being imputable to the State.

⁽⁴⁴⁾ Case C-482/99 *France v Commission (Stardust Marine)*, cited above, paragraph 53.

The definition of aid is more general than that of subsidy, because it includes not only positive benefits, such as subsidies themselves, but also state measures which, in various forms, mitigate the charges which are normally included in the budget of an undertaking and which thus, without being subsidies in the strict sense of the word, are similar in character and have the same effect.⁽⁴⁵⁾ According to settled case law, a measure by which the public authorities grant to certain undertakings a tax exemption which, although not involving a transfer of state resources, places those to whom the tax exemption applies in a more favourable financial situation than other taxpayers constitutes aid granted by the state or through state resources.⁽⁴⁶⁾

Such an advantage may be conferred by various reductions in the undertaking's tax burden, including a reduction in the tax base or total or partial reduction in the amount of tax or a deferment, cancellation or even by special re-scheduling of tax debt.⁽⁴⁷⁾ The Authority observes that a guarantee against future legislative changes in itself constitutes state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement.

On this basis the Authority concludes that the tax and fee derogations allow Verne to be relieved of part of the costs which the company would normally have to bear itself in its course of business.

The same reasoning applies to the Ground Lease Agreement, the Real Estate Purchase Agreement, the Farice Agreement and the Power Contract. In case the price agreed under these agreements was below market price and the decisions are imputable to the State, Verne would get an advantage that would reduce the costs for the company.

Thus, the measures favour certain undertakings and the production of certain goods within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement.

1.4. *Distortion of competition and effect on trade between Contracting Parties*

In the present case, the measures will strengthen the competitive situation of Verne with respect to other competitors, *i.e.* other data centres, established in Iceland.

Moreover, Verne intends to operate a global wholesale data centre where the service will be available to customers within the EEA and the world market.

For these reasons, the Authority concludes that the Investment Agreement is liable to distort competition and to affect trade between the Contracting Parties to the EEA Agreement.

1.5. *Conclusion*

Based on the above findings, the Authority comes to the conclusion that the above mentioned measures constitute state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement.

2. *Procedural requirements*

Pursuant to Article 1(3) of Part I of Protocol 3, "*the EFTA Surveillance Authority shall be informed, in sufficient time to enable it to submit its comments, of any plans to grant or alter aid. .... The State concerned shall not put its proposed measures into effect until the procedure has resulted in a final decision*".

The Icelandic authorities submitted the notification in the present case on 1 September 2010.

The Parliament adopted the Verne Act authorising the Icelandic authorities to enter into an Investment Agreement with Verne on 7 June 2010 and the Investment Agreement was initialled on 23 October 2009. The Icelandic authorities have, however, assured the Authority that the Investment Agreement will not be signed and derogations will not be put into effect until the Authority has approved the aid measures. In these circumstances, the Authority considers that,

⁽⁴⁵⁾ See, in particular, Case C-143/99 *Adria-Wien Pipeline and Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke* [2001] ECR I-8365, paragraph 38; Case C-501/00 *Spain v Commission* [2004] ECR I-6717, paragraph 90; and Case C-66/02 *Italy v Commission* [2005] ECR I-10901, paragraph 77.

⁽⁴⁶⁾ See to that effect Case C-387/92 *Banco Exterior de España* [1994] ECR I-877, paragraph 14; and Case C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze and Others* [2006] ECR I-289, paragraph 132.

⁽⁴⁷⁾ See point 2 of the Authority's Business Taxation Guidelines.

by submitting the notification on 1 September 2010, the Icelandic authorities have complied with the notification requirement as regards the tax and fee concessions in the Investment Agreement.

The Agreement on Licences and Charges was signed on behalf of the municipality of Reykjanesbær. It contains a clause stipulating that the entry into effect of the agreement is contingent upon the conclusion of the Investment Agreement. Should the street construction tax have been levied on new constructions in line with statutory rules and should municipality property tax have been levied in 2010 the Authority regards the Icelandic authorities to have complied with the standstill obligation. In so far as the state aid elements identified in Section I have been put into effect, the Authority will have to conclude that the standstill obligation was not respected.

In so far as the Power Contract, the Ground Lease Agreement, the Purchase Agreement and the Farice Agreement contain state aid elements already put into effect, the Authority will have to conclude that the standstill obligation was not respected.

The Authority therefore concludes that the Icelandic authorities have partly respected their obligation pursuant to Article 1(3) of Part I of Protocol 3.

3. Compatibility of the aid

Support measures caught by Article 61(1) of the EEA Agreement are generally incompatible with the functioning of the EEA Agreement, unless they qualify for a derogation under Article 61(2) or (3) of the EEA Agreement.

Under the Regional Aid Guidelines, measures may qualify as compatible aid under Article 61(3)(c) if aimed to “assist the development of the most disadvantaged regions by supporting investment and job creation”. The Authority notes that the data centre will be located at Reykjanesbær, which is an area eligible for regional investment aid based on the Authority’s Decision No 378/06/COL on the regional aid map of assisted areas for Iceland.

3.1. Necessity of the aid and the incentive effect

Whether the proposed aid is necessary to produce a real incentive effect to undertake investment which would not otherwise be made in the assisted areas is a crucial element in a regional aid assessment. Thus, it has to be verified whether the aid is necessary to provide an incentive effect for the investment, *i.e.* whether the aid actually contributes to changing the behaviour of the beneficiary so that it undertakes investment in the assisted region concerned and not somewhere else. Therefore, regional aid may be compatible with Article 61(3)(c) only if it has triggered the investment in the given regional aid area.⁽⁴⁸⁾

The rules on incentive effect are stated in paragraph 30 of the Regional Aid Guidelines which first states that in general:

“It is important to ensure that regional aid produces real incentive effect to undertake investments which would not otherwise be made in the assisted areas”;

and:

“In the case of ad hoc aid, the competent authority must have issued a letter of intent, conditional on the Authority’s approval of the measure, to award aid before work starts on the project. If work begins before the conditions laid down in this paragraph are fulfilled, the whole project will not be eligible for aid.”

The Regional Aid Guidelines defines the term “start of work” as “start of construction work or first firm commitment to order equipment, excluding preliminary feasibility studies.”⁽⁴⁹⁾

⁽⁴⁸⁾ Case T-162/06 *Kronoply v. Commission* [2009] ECR II-1, paragraph 27. See also Case C-34/2009 *Petrogal* where the Commission stated that in a case of an *ad hoc* aid the competent authority shall issue a letter of intent to award aid before the start of work on the project and Case C-390/06 *Nuova Agricast Srl* paragraph 69. Case T-212/00 *Nuove Industrie Molisane Srl v Commission* [2002] ECR II-347 confirms the same principle.

⁽⁴⁹⁾ See the Regional Aid Guidelines, footnote 32.

In line with European Commission decision practice, a letter of intent within the meaning of the Regional Aid Guidelines can be described as a: “document that may be considered as explicitly granting aid to [the company] for the investment.”⁽⁵⁰⁾

*The aim of paragraph 30 of the Regional Aid Guidelines is to make it possible for the Authority to ascertain the existence of incentive effect without unduly delaying the investment by carrying out a full analysis of the economic circumstances of the recipient’s investment decision⁽⁵¹⁾. Thus, as confirmed by the General Court in the *Kronoply* judgement, the Authority may base its assessment of the incentive effect by reference to a circumstance of a chronological nature⁽⁵²⁾.*

As already described, Verne purchased the buildings for the data centre in February 2008. It is the Authority’s understanding that Verne subsequently started working on the demolition, project management, design, development work and infrastructure. It is therefore the Authority’s preliminary view that the start of work in this case, with reference to the Regional Aid Guidelines, was in February 2008. This appears to be consistent with the description given by the Icelandic authorities in their notification: “Verne commenced its building of a data center campus in the Ásbrú development on the Reykjanesbær peninsula in February 2008. To this end, the Company purchased two large warehouses from the KADECO Redevelopment Authority⁽⁵³⁾ and began retrofitting them as part of a planned multi-building campus.⁽⁵⁴⁾”

According to the information provided by the Icelandic authorities, Verne subsequently approached the Icelandic authorities to discuss a potential Investment Agreement in October 2008, following worsened financial conditions in Iceland⁽⁵⁵⁾. Subsequent discussions delivered the MoU, mentioned above, in April 2009 and in October 2009, the Investment Agreement was initialled and in November 2009 the Agreement on Licensing and Charges was signed. Accordingly, no letter of intent was issued before February 2008 when start of work on the project, within the meaning of the Regional Aid Guidelines, commenced.

These circumstances seem to demonstrate, in the Authority’s preliminary view, that regional aid did not trigger the data centre investment in the Reykjanes area. To the contrary the work on the project was initiated without any request to or commitment from the Icelandic authorities to grant regional aid. As mentioned above, it follows from paragraph 30 of the Regional Aid Guidelines that “If work begins before the conditions laid down in this paragraph are fulfilled, the whole project will not be eligible for aid.”

However, in the notification the Icelandic authorities have submitted that the severe financial crisis in October 2008 entailed that regional state aid was necessary for Verne.

The Icelandic authorities claim that, when the Verne project started in mid-2007, debt and equity financing for a new data centre was widely available on attractive terms. Furthermore, the Icelandic authorities submit, that late 2008, the investment climate had turned around almost completely, and that it has been very difficult to attract investment capital into Iceland since that time. In the view of the Icelandic authorities, the challenge Verne faced in raising financing in such a situation was further compounded by the fact that in 2007, Iceland was viewed as a safe

⁽⁵⁰⁾ Case N-357/2008 *Fri-El Acerra S.r.l.* (Italy) [2009] OJ C 95/20, paragraph 40. See also Commission decision as of 15.9.2010, C 8/2009 *Fri-El Acerra*, not yet published.

⁽⁵¹⁾ See Case T-162/06 *Kronoply v. Commission* [2009] ECR II-1, paragraph 81: “As stated in recital 30 of the Decision, the aim of applying the criterion set out in point 4.2 of the Guidelines is to ascertain the existence of incentive effect without unduly delaying the investment by carrying out a full analysis of the economic circumstances of the recipient’s investment decision, which might prove very difficult or time-consuming. The latter concern explains why the finding that the aid application was made before the start of the investment project is enough in itself, according to the Commission, to raise the presumption that an incentive effect exists.”

⁽⁵²⁾ See Case T-162/06 *Kronoply v. Commission* [2009] ECR II-1, paragraph 80. “It should be observed that that provision refers to a circumstance of a chronological nature and therefore points to an examination *ratione temporis*, which is perfectly suitable for determining whether an incentive effect exists. That examination must be made by reference to the decision to invest taken by the undertaking concerned, which marks the beginning of the dynamic process that an operating investment such as that undertaken by *Kronoply* necessarily constitutes”. See also Case C-8/2009 *Fri-El Acerra S.r.l. v. Commission* [2010] OJ C 95/20, paragraph 91 and Case C-12/2007 *Glanz&Jensen v. Commission* (Slovakia) [2008] OJ L 178/38 concerning the lack of incentive effect.

⁽⁵³⁾ The Authority notes that the seller according to the Real Estate Purchase Agreement is the Icelandic Treasury (“*Ríkissjóður Íslands*”).

⁽⁵⁴⁾ Page 6 of the notification letter (Event 568140).

⁽⁵⁵⁾ According to an internal memorandum dated 23.10.2008 prepared by the Ministry of Industry, Verne had approached the Icelandic authorities shortly before, requesting various concessions to reduce the risk and initial cost of the company’s data centre investment. Infrastructure, direct grants, tax concessions, incl. VAT remission, and interventions as state guarantee and subsidized electricity prices at the start of operation.

and highly desirable location to do business. The Icelandic authorities are of the view that only through the provisions set forth in the Investment Agreement can Verne work with the Icelandic Government to minimise many of the risk concerns maintained by potential data centre customers and investors.

As a result of the above, Verne was no longer able to raise the capital required in order to begin the next stages of the project. The Icelandic authorities have submitted that Verne is not able to finalize the exterior and interior fit-out of the initial building, and the procurement of critical long lead capital items, without additional funding becoming available.

The Authority has been provided with a letter dated 25 January 2010 from a new investor, Wellcome Trust⁽⁵⁶⁾, [...].

The Icelandic authorities submit that Verne had relied upon the profitability model set forth in an annex to the notification (Annex 6A) demonstrating the impact on returns to equity investors under a scenario of rising corporate income taxes, which the Investment Agreement is designed to protect Verne against. According to this document, under a scenario where corporate taxes rise from their current 18% to 30%, dividends to investors as well as their equity returns upon a sale or initial public offering will be reduced. The model demonstrates that the total reduction of returns would be between USD 190 million and USD 299 million under different return scenarios.

On this basis, the Icelandic authorities have stated that in the absence of the Investment Agreement, "Verne cannot proceed with the completion of the data center project as originally planned".

Thus, although regional aid did not trigger the initial data centre investment in Reykjanes it has been submitted that regional aid later became necessary in order for the data centre project to be completed. In such circumstances, the Authority is of the view that the necessity of the aid has to be verified on the basis of a full analysis of the economic circumstances of the recipient's investment decision. Such an analysis should only be made on the basis of the aid recipient's original business plans and other documents submitted to investment committees in order to obtain approval to commit resources to the investment activity; profitability calculations for the project with and without aid⁽⁵⁷⁾; project finance analysis; risk assessments; and a detailed account of how circumstances following the onset of the financial crisis in October 2008 influenced on the business plan and required rate of return of the investment. The Authority has not been provided with any information allowing it to carry out the counterfactual analysis required for such an economic analysis. Thus, the Authority is not in the position to verify the necessity of the aid.

Therefore, based on the information at hand, after a first preliminary assessment, the Authority has doubts as to the necessity and the incentive effect of the measures, *i.e.* whether the aid actually contributes to changing the behaviour of the beneficiary so that it undertakes investment in the assisted region concerned. The Authority is under the duty to carry out all the requisite consultations and, therefore, to initiate the procedure under Article 4(4) of Part II of Protocol 3, if initial investigation does not enable the Authority to overcome all the difficulties involved in determining whether the aid is compatible with the functioning of the EEA Agreement.

3.2. *Other considerations regarding the application of the Regional Aid Guidelines in conjunction with the Business Taxation Guidelines.*

The Authority observes, that the Investment Agreement does not contain any explicit commitment on behalf of Verne to complete the construction of the whole project. Moreover, the Investment Agreement does not contain any explicit obligation as for the time limits for the construction. The project, as planned, is divided into three phases to be executed over a period of seven years, where first and second phase appear to become operational irrespective of whether the subsequent phase(s) will be constructed. It is the Authority's understanding that the situation could in fact arise, where Verne would decide not to construct phase two and/or phase three of the envisaged project. This would indeed be the case if Verne would not be able to attract customers for more than the first phase or the first two phases. This would, according to the information provided

⁽⁵⁶⁾ Wellcome Trust is a London-based charitable organization (www.wellcome.ac.uk).

⁽⁵⁷⁾ Judgment of the General Court of 8 July 2010, Case T-396/08, *Freistaat Sachsen v Commission*, not yet published in the ECR, paragraphs 46 and 47.

by the Icelandic authorities, lead to a considerably less investment than the whole project ([...] million USD for the first phase and additional [...] million USD for the second phase, in lieu of the 726 million USD envisaged for all three phases according to the notification)⁽⁵⁸⁾. The Icelandic authorities have not provided the Authority with an assurance of which mechanism will be put in place to guarantee whether and how the applicable aid intensities would be ensured in this case.

It is the Authority's understanding that the Power Contract only provides Verne with the necessary power for the first phase of the project. Furthermore, the Ground Lease Agreement merely covers 9.6 hectares, which include the two old warehouses purchased, but does not appear to cover the additional land necessary to construct both additional main buildings to be built to complete the third phase of the project. Thus, there appear to be various uncertainties as regards the completion of the whole project. As mentioned above, the Icelandic authorities have not provided the Authority with a detailed breakdown of the eligible costs as regards each of the three individual phases.

In light of the above, the Authority has doubts as to whether the necessary transparency under the Authority's Business Taxation Guidelines⁽⁵⁹⁾ is provided, allowing the tax measures to be qualified as investment aid under the Regional Aid Guidelines and not operating aid.

Moreover, as regards the calculation provided by the Icelandic authorities, see table 3 above, the Authority finds it questionable to apply the discount factor of 8% to calculate the net present value of the aid measures in the current case. The Icelandic authorities have not provided any justification for applying this discount rate in times when the cost of capital for the Icelandic State was much lower⁽⁶⁰⁾. In this respect, the Authority recites its doubts as to whether the maximum allowable aid intensities under the Regional Aid Guidelines will be ensured.

Furthermore, the Authority observes that in the case Verne merely completes the first phase or the first two phases of the investment project, bringing only the first out of the four buildings into operation, the contribution to the development of the region can be questioned, since this would e.g. in all likelihood encompass a considerably less than the 100 jobs envisaged if all three phases would be completed in the future⁽⁶¹⁾.

As an additional point, the Authority notes that the *ad hoc* aid does not appear to be made conditional, through conditions attached to the aid or the method of payment, on the maintenance of the investment in the region for a minimum of five years after its completion, as required under paragraph 32 of the Regional Aid Guidelines.

4. Conclusion

Based on the information submitted by the Icelandic authorities, the Authority cannot exclude the possibility that the agreements mentioned in this decision constitute state aid within the meaning of Article 61(1) of the EEA Agreement, provided they are imputable to the Icelandic State.

Moreover, the Authority has doubts as to whether the state aid granted in connection with the construction of Verne Data Centre, comply with Article 61(3) of the EEA Agreement, in conjunction with the requirements laid down in the Authority's Regional Aid Guidelines and the Business Taxation Guidelines. The Authority, therefore, has doubts as to whether the above measures are compatible with the functioning of the EEA Agreement.

⁽⁵⁸⁾ According to various sources, the total investment was at different point in time estimated to be considerably less than the USD 726 million stated in the notification. See <http://www.samgonguraduneyti.is/frettir/nr/1548>, a press release from the Icelandic Ministry of Transport on 26.2.2008 where the total investment cost of ISK 20 billion is mentioned, equivalent of approximately USD 300 million using the exchange rate on 26.2.2008. Another source, from 9.3.2009, mentioned USD 306 million investment costs, see <http://www.bizjournals.com/boston/stories/2009/03/09/story10.html> a media article in Boston Business Journal.

⁽⁵⁹⁾ See paragraphs 4(3) and 4(4) of the Authority's Guidelines on the application of state aid rules to measures relating to direct business taxation available at <http://www.eftasurv.int/state-aid/legal-framework/state-aid-guidelines/>

⁽⁶⁰⁾ <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=2496>.

⁽⁶¹⁾ See also a press article on 29.10.2009 which indicates that the total direct jobs created will be 25-30, http://www.mbl.is/mm/frettir/innlent/2009/09/29/bedid_eftir_fjarfestingarsamningi/.

Consequently, and in accordance with Article 4(4) of Part II of Protocol 3, the Authority is obliged to open the formal investigation procedure provided for in Article 1(2) of Part I of Protocol 3. The decision to open a formal investigation procedure is without prejudice to the final decision of the Authority, which may conclude that the measures in question are compatible with the functioning of the EEA Agreement.

In light of the foregoing considerations, the Authority, acting under the procedure laid down in Article 1(2) of Part I of Protocol 3, invites the Icelandic authorities to submit their comments within one month of the date of receipt of this Decision.

In light of the foregoing considerations, within one month of receipt of this decision, the Authority requests the Icelandic authorities to provide all documents, information and data needed for the assessment of the compatibility of the regional aid.

The Authority requests the Icelandic authorities to forward a copy of this decision to the potential aid recipient of the aid immediately.

Finally, the Authority reminds the Icelandic authorities that, according to the provisions of Protocol 3 to the Surveillance and Court Agreement, any incompatible aid unlawfully put at the disposal of the beneficiaries will have to be recovered with interest, unless this recovery would be contrary to the general principle of law.

HAS ADOPTED THIS DECISION:

Article 1

The formal investigation procedure provided for in Article 1(2) of Part I of Protocol 3 is opened into the state aid concerning construction of a data centre in the municipality of Reykjanesbær, implemented by the Icelandic authorities.

Article 2

The Icelandic authorities are invited, pursuant to Article 6(1) of Part II of Protocol 3, to submit their comments on the opening of the formal investigation procedure within one month from the notification of this Decision.

Article 3

The Icelandic authorities are requested to provide within one month from notification of this decision, all documents, information and data needed for assessment of the compatibility of the aid measure.

Article 4

This Decision is addressed to the Republic of Iceland.

Article 5

Only the English language version of this decision is authentic.

Decision made in Brussels, on 3 November 2010.

For the EFTA Surveillance Authority

Per Sanderud
President

Sverrir Haukur Gunnlaugsson
College Member

Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked ved anvendelse av EF-traktatens artikkel og 88) (forordning om generelle gruppeuntak)

2011/EØS/4/03

DEL I

Støttens referanse	GBER 3/2010/R&D	
EFTA-stat	Norge	
Tildelende myndighet	Navn	Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
	Adresse	Drammensveien 211 Postboks 5091 Majorstua 0301 Oslo, Norge
	Hjemmeside	http://www.nve.no/
Navn på støttetiltaket	Tilskudd til snøskredforskning	
Nasjonalt rettslig grunnlag (referanse til relevant nasjonal offisiell publikasjon)	Prop 1 S (2009-10) kapittel 18.30, post 22 Tildelingsbrev 02/07/10	
Nettadresse til full tekst om støttetiltaket	http://www.nve.no/no/Flom-og-skred/Skred/FoU---skred/Tilskudd-til-snoskredforskning/	
	Individuell støtte	Norges geotekniske institutt
Dato for tilskuddet	Individuell støtte	2. juli 2010
Berørte økonomiske sektorer	Begrenset til bestemte sektorer – bes angitt i samsvar med NACE rev. 2	74.909
Type støttmottaker	SMB	Ja
	Samlet individuell støtte tildelt foretaket	NOK 10,5 mill (ennå ikke tildelt for 2011 og 2012)
Støtteform (art. 5)	Tilskudd	Ja

DEL II

Generelle formål (liste)	Mål (liste)		Maksimal støtteintensitet i % eller maksimalt støttebeløp i NOK	SMB-bonuser i %
Statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon (art. 30-37)	Statsstøtte til forsknings- og utviklingsprosjekter (art. 31)	Grunnforskning (art. 31 nr. 2 bokstav a)	... %	
		Industriell forskning (art. 31 nr. 2 bokstav b)	65 % (50 % + 15 %)	
		Eksperimentell utvikling (art. 31 nr. 2 bokstav c)	... %	

Informasjon meddelt av EFTA-statene om statsstøtte gitt i henhold til rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XV nr. 1j (kommisjonsforordning (EF) nr. 800/2008 om visse former for støttes forenlighet med det felles marked ved anvendelse av EF-traktatens artikkel og 88) (forordning om generelle gruppeuntak)

2011/EØS/4/04

DEL I

Støttens referanse	GBER 8/2010/ENV	
EFTA-stat	Norge	
EFTA-statens referansenummer	09/3038 (Finansdepartementets referanse)	
Tildelende myndighet	Navn	Toll- og avgiftsdirektoratet (regionale tollmyndigheter)
	Adresse	Postboks 8122 Dep N-0032 Oslo NORGE
	Hjemmeside	www.toll.no
Navn på støttetiltaket	Fritak for og reduksjon av CO ₂ -avgift på naturgass og LPG	
Nasjonalt rettslig grunnlag (referanse til relevant nasjonal offisiell publisasjon)	Stortingsvedtak av 18. juni 2010 om CO ₂ -avgift på naturgass og LPG Forskrift av 11. desember 2001 nr. 1451 om særavgifter, §§ 3-6-6, 3-6-7, 4-3-1 og 4-3-2.	
Nettadresse til full tekst om støttetiltaket	http://www.lovdatabank.no/for/sf/sv/td-20091126-1499-016.html http://www.lovdatabank.no/for/sf/fd/xd-20011211-1451.html	
Type tiltak	Støtteordning	Fritak for og reduksjon av avgift
Varighet	Støtteordning	1.9.2010 til 31.12.2019
Berørte økonomiske sektorer	Begrenset til bestemte sektorer – bes angitt i samsvar med NACE rev. 2	Del av NACE 05-33: Redusert CO ₂ -avgift for bergverks- og utvinningsindustri og produksjonsindustri Del av NACE 05-33 og 38.21: Redusert CO ₂ -avgift for foretak som er omfattet av ordningen med kvotehandel NACE 50.2 og 50.1: Unntak for innenriks skipsfart
Type støttemottaker	SMB	Både SMB og store foretak
	Store foretak	Både SMB og store foretak
Budsjett	Samlet årlig planlagt budsjett for programmet	NOK 250 millioner: bergverk, industri og kvotehandel
		NOK 25 millioner: innenriks skipsfart
Spesifikke støtteformer (art. 5)	Avgiftspolitisk tiltak	Avgiftsreduksjon

DEL II

Generelle formål (liste)	Mål (liste)	Maksimal støtteintensitet i % eller maksimalt støttebeløp i NOK	SMB-bonuser i %
Støtte til miljøvern (art. 17–25)	Støtte i form av redusert miljøavgift (art. 25)	NOK 275 millioner årlig	

EF-ORGANER

KOMMISJONEN

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning

2011/EØS/4/05

(Sak COMP/M.5950 – Munksjö/Arjowiggins (decor and abrasive businesses))

1. Kommisjonen mottok 17. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 og etter henvisning i henhold til artikkel 4 nr. 5 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det svenske foretaket Munksjö AB ("Munksjö") ved kjøp av aksjer overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over deler av det franske foretaket Arjowiggins SAS ("Arjowiggins").
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - Munksjö: produksjon av papirprodukter med høy tilleggsverdi innenfor seks produktområder: dekorasjonspapir, tremasse, elektroteknisk papir, Spantex, tynnpapir og Inpak.
  - Arjowiggins: produksjon av kunstpapir og teknisk papir. Eiendelene som inngår i foretakssammenslutningen omfatter Arjowiggins' aktiviteter innenfor dekorasjonspapir, tynnpapir, kunstpapir og slipepapir.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 22 av 22.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.5950 – Munksjö/Arjowiggins (decor and abrasive businesses), per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5976 – Lufthansa Technik/Panasonic Avionics/Idair JV)

2011/EØS/4/06

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 18. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Lufthansa Technik AG ("LHT", Tyskland) og Panasonic Avionics Corporation ("PAC", USA) i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det tyske foretaket Idair GmbH ("Idair"), ved kjøp av aksjer i et nystiftet fellesforetak.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - LHT: vedlikehold, reparasjon og overhaling av fly, flymotorer og flydeler, samt utvikling, konstruksjon, produksjon og levering av systemer til kabinstyring og underholdning om bord på fly (CMS/IFE) og deler til slike systemer
  - PAC: integrering av CMS/IFE-systemer
  - Idair: utvikling, produksjon og levering av spesialisert utstyr til flykabiner
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 24 av 26.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.5976 – Lufthansa Technik/Panasonic Avionics/Idair JV, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6050 – DuPont/DSM/Actamax JV)

2011/EØS/4/07

1. Kommisjonen mottok 17. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretakene DSM PTG, Inc. som tilhører konsernet Royal DSM N.V. ("DSM", Nederland), og E.I Du Pont de Nemours and Company ("DuPont", USA) i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det amerikanske foretaket Actamax Surgical Materials LLC ("Actamax") ved kjøp av aksjer i et nystiftet fellesforetak.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - DSM: forskning, utvikling, produksjon, distribusjon og salg av diverse ernæringsmessige og farmasøytiske produkter, høyytelsesmaterialer, forstadier til polymerer, og basiskjemikalier og -materialer
  - DuPont: multinasjonalt diversifisert foretak som er aktive innen forskning, utvikling, produksjon, distribusjon og salg av diverse kjemiske produkter, plast, kjemikalier til landbruket, maling, frø og andre materialer
  - Actamax: skal utvikle og bringe i handelen biokompatible kirurgiske materialer (særlig adhesjonsbarrierer, vevsklebmidler og hemostatisk og oftalmisk tetningsmidler)
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 23 av 25.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6050 – DuPont/DSM/Actamax JV, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2011/EØS/4/08****(Sak COMP/M.6071 – Ineos/Ineos Nova)****Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 17. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det britiske foretaket Ineos Industries Holdings Limited, som tilhører Ineos-konsernet ("Ineos", Sveits), ved kjøp av aksjer overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over hele det sveitsiske foretaket Ineos Nova.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - Ineos: global produsent av petrokjemikalier, spesialkjemikalier og oljeprodukter
  - Ineos Nova: produsent av styren-monomer, polystyren og ekspandert polystyren, samt visse tilknyttede produkter
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 24 av 26.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6071 – Ineos/Ineos Nova, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2011/EØS/4/09****(Sak COMP/M.6073 – Daimler/Beiqi Foton Motor Co/Beijing Foton Daimler Automotive/JV)****Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 12. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det tyske foretaket Daimler AG ("Daimler") og det kinesiske foretaket Beiqi Foton Motor Co. Ltd. ("Foton") i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over Beijing Foton Daimler Automotive Co. Ltd. ("BFDA") ved kjøp av aksjer i et nystiftet fellesforetak.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - Daimler: utvikling, produksjon og distribusjon av motorkjøretøyer (personbiler, lastebiler, busser og nyttekjøretøyer) samt finansieringstjenester for bilkjøp, leie, forsikring og forvaltning av bilparker
  - Foton: utvikling, produksjon og distribusjon av nyttekjøretøyer
  - BFDA: utvikling, produksjon og distribusjon av mellomstore og store lastebiler i Kina
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 22 av 22.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6073 – Daimler/Beiqi Foton Motor Co/Beijing Foton Daimler Automotive/JV, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6103 – CVC/Capio Sanidad)

2011/EØS/4/10

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 19. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der CVC Capital Partners European Equity Fund V ("CVC Fund V", Jersey), som i siste instans kontrolleres av CVC Capital Partners SICAV-FIS S.A. ("CVC", Luxembourg) ved kjøp av aksjer overtar kontroll alene i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det spanske foretaket Capio Sanidad S.L. ("Capio").
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - CVC Fund V: investeringsfond som mottar råd fra CVC, et investeringsforetak
  - Capio: private helsetjenester i Spania
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 25 av 27.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6103 – CVC/Capio Sanidad, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning**2011/EØS/4/11****(Sak COMP/M.6124 – Ferrovie dello Stato/Cube Transport/Arriva Deutschland)****Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 18. januar 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der Ferrovie dello Stato S.p.A. ("FS", Italia) og Cube Transport SCA ("Cube", Luxembourg, i siste instans kontrollert av det franske bankkonsernet BPCE) ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over de tyske foretakene Arriva Deutschland GmbH og Arriva Grundstücksgesellschaft (i fellesskap omtalt som "Arriva Deutschland").
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
  - FS: holdingselskap for den italienske jernbaneloperatøren og forvalteren av jernbane-infrastruktur, hovedsakelig aktive i Italia i passasjertrafikk med jernbane og buss, godstransport med jernbane samt levering av jernbane-infrastruktur. I Tyskland er foretaket aktivt innen godstransport med jernbane gjennom TX Logistik AG.
  - Cube: et datterselskap av Cube Infrastructure Fund, som er et investeringsfond som har spesialisert seg på infrastruktur og offentlige tjenester.
  - BPCE: fransk bankkonsern som er aktivt innen investeringsvirksomhet, detalj- og forretningsbanker, forsikring og fast eiendom.
  - Arriva Deutschland: aktive i Tyskland innen passasjertransport med jernbane og buss, godstransport på jernbane og vei, spedisjons- og vedlikeholdstjenester.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 23 av 25.1.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6124 – Ferrovie dello Stato/Cube Transport/Arriva Deutschland, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5778 – Novartis/Alcon)

2011/EØS/4/12

Kommisjonen vedtok 9. august 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) sammenholdt med artikkel 6 nr. 2 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M5778. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5846 – Shell/Cosan/JV)

2011/EØS/4/13

Kommisjonen vedtok 3. januar 2011 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32011M5846. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5865 – Teva/Ratiopharm)

2011/EØS/4/14

Kommisjonen vedtok 3. august 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) sammenholdt med artikkel 6 nr. 2 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M5865. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5908 – Honeywell/Sperian)

2011/EØS/4/15

Kommisjonen vedtok 4. august 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M5908. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

**Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5964 – TPV/Philips Branded Monitors and Colour TVs)**

2011/EØS/4/16

Kommisjonen vedtok 9. november 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på fransk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M5964. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

**Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5973 – CVC/Charden International)**

2011/EØS/4/17

Kommisjonen vedtok 12. oktober 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M5973. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.5991 – Triton III Holding 6/Wittur Group)

2011/EØS/4/18

Kommisjonen vedtok 2. desember 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M5991. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6007 – Nokia Siemens Networks/Motorola Network Business)

2011/EØS/4/19

Kommisjonen vedtok 15. desember 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M6007. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6020 – ACS/Hochtief)

2011/EØS/4/20

Kommisjonen vedtok 14. januar 2011 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32011M6020. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6037 – Dnata/Alpha Flight Group)

2011/EØS/4/21

Kommisjonen vedtok 17. desember 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M6037. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6044 – Alliance Boots/Andreae-Noris Zahn)

2011/EØS/4/22

Kommisjonen vedtok 16. desember 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M6044. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
**(Sak COMP/M.6052 – London & Continental Railways/Lend Lease Europe/
Stratford City Business District)**

2011/EØS/4/23

Kommisjonen vedtok 7. januar 2011 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M6052. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6067 – PAI/Swissport)

2011/EØS/4/24

Kommisjonen vedtok 14. januar 2011 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på fransk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32011M6067. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6075 – DHC/Vue Entertainment Investment)

2011/EØS/4/25

Kommisjonen vedtok 14. desember 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M6075. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

**Vedtak om å ikke gjøre innsigelse mot en meldt foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6084 – Wittington/Divisie Bijenkorf)**

2011/EØS/4/26

Kommisjonen vedtok 17. desember 2010 å ikke gjøre innsigelse mot ovennevnte meldte foretakssammenslutning, og å erklære den forenlig med det felles marked. Vedtaket er gjort på grunnlag av artikkel 6 nr. 1 bokstav b) i rådsforordning (EF) nr. 139/2004. Det foreligger i uavkortet tekst bare på engelsk, og vil bli offentliggjort etter at eventuelle forretningshemmeligheter er fjernet. Vedtaket kan fås:

- på Europa-nettstedet for konkurransesaker (<http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/>). Dette nettstedet inneholder ulike funksjoner som gjør det lettere å finne et bestemt vedtak, med mulighet for å søke på blant annet foretaksnavn, saksnummer, dato og saksområde,
- i elektronisk form på nettstedet EUR-Lex, under dokumentnummer 32010M6084. EUR-Lex gir tilgang til Det europeiske fellesskaps regelverk på Internett (<http://eur-lex.europa.eu/>).

**Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføringen av rådsdirektiv 90/385/ 2011/EØS/4/27
EØF av 20. juni 1990 om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om aktive
implanterbare medisinske innretninger**

*(Offentliggjøring av titler og referanser for harmoniserte standarder i henhold til
direktivet)*

ESO (1)	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Ophørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN 556-1:2001 Sterilisering av medisinsk utstyr – Krav til medisinsk utstyr som skal merkes "Steril" – Del 1: Krav til sluttsterilisert medisinsk utstyr (innbefattet rettelsesblad AC:2006)	31.7.2002	EN 556:1994 + A1:1998 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2002)
	EN 556-1:2001/AC:2006	15.11.2006		
CEN	EN 556-2:2003 Sterilisering av medisinsk utstyr – Krav til medisinsk utstyr som skal merkes "Steril" – Del 1: Krav til bakteriefri behandlet medisinsk utstyr	9.8.2007		
CEN	EN 980:2008 Symboler for merking av medisinsk utstyr	23.7.2008	EN 980:2003 Note 2.1	Dato utløpt (31.5.2010)
CEN	EN 1041:2008 Produsentinformasjon som leveres sammen med medisinsk utstyr	19.2.2009	EN 1041:1998 Note 2.1	31.8.2011
CEN	EN ISO 10993-1:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 1 Evaluering og testing med risk risikosystem (ISO 10993-1:2009)	2.12.2009	EN ISO 10993-1:2009 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
	EN ISO 10993-1:2009/AC:2010	18.1.2011		
CEN	EN ISO 10993-4:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 4: Valg av prøvingsmetoder for utstyr som kommer i kontakt med blod (ISO 10993-4:2002, innbefattet endringsblad 1:2006)	2.12.2009	EN ISO 10993-4:2002 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 10993-5:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 5: Prøving for in vitro cellegift (ISO 10993-5:2009)	2.12.2009	EN ISO 10993-5:1999 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2009)
CEN	EN ISO 10993-6:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 6: Prøving for lokaleffekter etter implantering (ISO 10993-6:2007)	2.12.2009	EN ISO 10993-6:2007 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 10993-7:2008 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 7: Rester etter etylenoksidsterilisering (ISO 10993-7:2008)	7.7.2010		
	EN ISO 10993-7:2008/AC:2009	7.7.2010		
CEN	EN ISO 10993-9:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 9: Ramme for identifisering og klassifisering av potensielle nedbrytings- produkter (ISO 10993-9:2009)	2.12.2009	EN ISO 10993-9:2009 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN ISO 10993-11:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 11: Prøving av systemisk toksisitet (ISO 10993-11:2006)	2.12.2009	EN ISO 10993-11:2006 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 10993-12:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 12: Prøveframstilling og referansematerialer (ISO 10993-12:2007)	2.12.2009	EN ISO 10993-12:2007 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 10993-13:2010 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 13: Identifisering og kvantifisering av nedbrytningsprodukter fra polymerer (ISO 10993-13:2010)	18.1.2011	EN ISO 10993-13:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.12.2010)
CEN	EN ISO 10993-16:2010 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 16: Utforming av toksikokinetikkstudier med nedbrytnings- og utløsningsprodukter (ISO 10993-16:2010)	7.7.2010	EN ISO 10993-16:2009 Note 2.1	Dato utløpt (31.8.2010)
CEN	EN ISO 10993-17:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 17: Etablering av tillatte grenseverdier for utlekkingsubstanser (ISO 10993-17:2002)	2.12.2009	EN ISO 10993-17:2002 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 10993-18:2009 Biologisk evaluering av medisinsk utstyr – Del 18: Kjemisk karakterisering av materialer (ISO 10993-18:2005)	2.12.2009	EN ISO 10993-18:2005 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 11135-1:2007 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Etylenoksid – Del 1: Krav til utvikling, validering og rutinekontroll av en steriliseringsprosess for medisinsk utstyr (ISO 11135-1:2007)	9.8.2007	EN 550:1994 Note 2.1	Dato utløpt (31.5.2010)
CEN	EN ISO 11137-1:2006 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Stråling – Del 1: Krav til utvikling, validering og rutinekontroll av en steriliseringsprosess for medisinsk utstyr (ISO 11137-1:2006)	7.9.2006	EN 552:1994 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2009)
CEN	EN ISO 11137-2:2007 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Stråling – Del 2: Bestemmelse av steriliseringsdose (ISO 11137-2:2006, korrigert versjon 2006-08-01)	9.8.2007		
	EN ISO 11137-2:2007/AC:2009	2.12.2009		
CEN	EN ISO 11138-2:2009 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Biologiske indikatorer – Del 2: Biologiske indikatorer for vurdering av steriliseringsprosesser med ethylenoksid (ISO 11138-2:2006)	2.12.2009	EN ISO 11138-2:2006 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN ISO 11138-3:2009 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Biologiske indikatorer – Del 3: Biologiske indikatorer for steriliseringsprosesser med vanddamp (ISO 11138-3:2006)	2.12.2009	EN ISO 11138-3:2006 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 11140-1:2009 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Kjemiske indikatorer – Del 1: Generelle krav (ISO 11140-1:2005)	2.12.2009	EN ISO 11140-1:2005 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 11607-1:2009 Emballasje for sluttsterilisert medisinsk utstyr – Del 1: Krav til materialer, sterile barrieresystemer og emballasjesystemer (ISO 11607-1:2006)	2.12.2009	EN ISO 11607-1:2006 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 11737-1:2006 Sterilisering av medisinsk utstyr – Mikrobiologiske metoder – Del 1: Bestemmelse av en populasjon av mikroorganismer på produkter (ISO 11737-1:2006)	7.9.2006	EN 1174-2:1996 EN 1174-1:1996 EN 1174-3:1996 Note 2.1	Dato utløpt (31.10.2006)
	EN ISO 11737-1:2006/AC:2009	2.12.2009		
CEN	EN ISO 11737-2:2009 Sterilisering av medisinsk utstyr – Mikrobiologiske metoder – Del 2: Sterilitetsprøving brukt i definisjon, validering og vedlikehold av en steriliseringsprosess (ISO 11737-2:2009)	7.7.2010		
CEN	EN ISO 13485:2003 Medisinsk utstyr – Systemer for kvalitetsstyring – Krav for å oppfylle regelverk (ISO 13485:2003)	2.4.2004	EN ISO 13488:2000 EN ISO 13485:2000 Note 2.1	Dato utløpt (31.7.2009)
	EN ISO 13485:2003/AC:2009	7.7.2010		
CEN	EN 13824:2004 Sterilisering av medisinsk utstyr – Validering og rutinekontroll av aseptiske prosesser – Krav	24.6.2005		
CEN	EN ISO 14155-1:2009 Klinisk undersøkelse av medisinsk utstyr til human bruk – Del 1: Generelle krav (ISO 14155-1:2003)	7.7.2010	EN ISO 14155-1:2003 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 14155-2:2009 Klinisk undersøkelse av medisinsk utstyr til human bruk – Del 2: Planer for kliniske undersøkelser (ISO 14155-2:2003)	7.7.2010	EN ISO 14155-2:2003 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 14937:2009 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Generelle krav til karakterisering av et steriliserende agens samt utvikling, validering og rutinekontroll av en steriliseringsprosess for medisinsk utstyr (ISO 14937:2009)	7.7.2010	EN ISO 14937:2000 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN ISO 14971:2009 Medisinsk utstyr – Bruk av risikostyring for medisinsk utstyr (ISO 14971:2007, korrigert versjon 2007-10-01)	7.7.2010	EN ISO 14971:2007 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 17665-1:2006 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Fuktig varme – Del 1: Krav til utvikling, validering og rutinekontroll av en steriliseringssprosess for medisinsk utstyr (ISO 17665-1:2006)	15.11.2006	EN 554:1994 Note 2.1	Dato utløpt (31.8.2009)
CEN	EN 45502-1:1997 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 1: Generelle krav til sikkerhet, merking og informasjon fra produsenten	27.8.1998		
CEN	EN 45502-2-1:2004 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 2-1: Særlige krav til aktivt implanterbart medisinsk utstyr beregnet på behandling av bradyarrhythmi (pacemakere)	24.6.2005		
CEN	EN 45502-2-3:2010 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 2-3: Særlige krav til kokleaimplantatsystemer	7.7.2010		
Cenelec	EN 45502-1:1997 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 1: Generelle krav til sikkerhet, merking og informasjon som skal fremskaffes av fabrikanten	27.8.1998		
Cenelec	EN 45502-2-1:2003 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 2-1: Spesielle krav til aktivt implanterbart medisinsk utstyr beregnet for behandling av bradyarrhythmia (hjertestimulator)	8.7.2004		
Cenelec	EN 45502-2-2:2008 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 2-1: Særlige krav til aktivt implanterbart medisinsk utstyr beregnet på behandling av taky-brady-syndrom (inkluderer implanterte defibrillatorer)	27.11.2008		
	EN 45502-2-2:2008/AC:2009	18.1.2011		
Cenelec	EN 45502-2-3:2010 Aktivt implanterbart medisinsk utstyr – Del 2-3: Spesielle krav til cochlea- og hjernestamme-implantatet	18.1.2011		
Cenelec	EN 60601-1:1990 Elektromedisinsk utstyr – Del 1: Generelle sikkerhetskrav IEC 60601-1:1988	23.8.1996		
	EN 60601-1:1990/A1:1993 IEC 60601-1:1988/A1:1991	23.8.1996	Note 3	Dato utløpt (18.1.2011)
	EN 60601-1:1990/A2:1995 IEC 60601-1:1988/A2:1995	23.8.1996	Note 3	Dato utløpt (18.1.2011)
	EN 60601-1:1990/AC:1994	18.1.2011		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
Cenelec	EN 60601-1:2006 Elektromedisinsk utstyr – Del 1: Generelle krav til grunnleggende sikkerhet og vesentlige ytelser IEC 60601-1:2005	27.11.2008	EN 60601-1:1990 og dens endringsblad Note 2.1	1.6.2012
	EN 60601-1:2006/AC:2010	18.1.2011		
Cenelec	EN 60601-1-6:2010 Elektromedisinsk utstyr – Del 1-6: Generelle krav til grunnleggende sikkerhets og vesentlige ytelser – Sideordnet norm: Brukbarhet IEC 60601-1-6:2010	18.1.2011		
Cenelec	EN 62304:2006 Programvare til medisinsk utstyr – Livstids-prosessene til programvaren IEC 62304:2006	27.11.2008		
	EN 62304:2006/AC:2008	18.1.2011		

⁽¹⁾ ESO (europeisk standardiseringsorgan):
CEN: Avenue Marnix 17, B-1000, Brussels, tlf. +32 2 550 08 11, faks +32 2 550 08 19 (<http://www.cen.eu>)
CENELEC: Avenue Marnix 17, B-1000, Brussels, tlf. +32 2 519 68 71, faks +32 2 519 69 19 (<http://www.cenelec.eu>)
ETSI: 650, route des Lucioles, F-06921 Sophia Antipolis, tlf. +33 4 92 94 42 00, faks +33 4 93 65 47 16 (<http://www.etsi.eu>)

Note 1: Generelt vil opphørsdatoen for antakelse om samsvar være datoen for tilbaketrekking ("dow") fastsatt av det europeiske standardiseringsorgan, men brukere av disse standardene gjøres oppmerksom på at det i visse unntakstilfeller kan være en annen dato.

Note 2.1: Den nye (eller endrede) standard har samme omfang som den erstattede standard. På den angitte dato opphører den erstattede standard å gi antagelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet.

Note 2.2: Den nye standard har et videre omfang enn den erstattede standard. På den angitte dato opphører den erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet.

Note 2.3: Den nye standard har et snevrere omfang enn den erstattede standard. På den angitte dato opphører den (delvis) erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet, for de produkter som omfattes av den nye standarden. Antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet for produkter som fortsatt omfattes av den (delvis) erstattede standard, men som ikke omfattes av den nye standard, er ikke berørt.

Note 3: Når det gjelder endringsblad, er referansestandardEN CCCCC:YYYY samt dens eventuelle tidligere endringsblad og et eventuelt nytt, angitt endringsblad. Den erstattede standard (kolonne 3) består derfor av EN CCCCC:YYYY og dens eventuelle tidligere endringsblad, men uten det nye angitte endringsblad. På den angitte dato opphører den erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet.

Merk:

- Opplysninger om standardenes tilgjengelighet kan fås ved henvendelse enten til de europeiske standardiseringsorganene eller de nasjonale standardiseringsorganene som er oppført på en liste i vedlegget til europaparlaments- og rådsdirektiv 98/34/EF⁽¹⁾, endret ved direktiv 98/48/EF⁽²⁾.
- Harmoniserte standarder vedtas av de europeiske standardiseringsorganisasjonene på engelsk (CEN og CENELEC publiserer også på fransk og tysk). Deretter oversetter de nasjonale standardiseringsorganene titlene på de harmoniserte standardene til alle de påkrevde språkene i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Europakommisjonen og EFTA-sekretariatet påtar seg intet ansvar for at titlene som er blitt framlagt for publisering i *Den europeiske unions tidende* eller EØS-tillegget til dette, er korrekte.
- Offentliggjøring av referansene i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende* betyr ikke at standardene foreligger på alle EØS-språk.
- Denne listen erstatter alle tidligere lister offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*. Kommisjonen sørger for ajourføring av listen.
- Ytterligere opplysninger om harmoniserte standarder finnes på Internett på adressen http://ec.europa.eu/enterprise/policies/european-standards/harmonised-standards/index_en.htm

⁽¹⁾ EFT L 204 av 21.7.1998, s. 37.

⁽²⁾ EFT L 217 av 5.8.1998, s. 18.

**Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføringen av europaparlaments- og
rådskonferanse 98/79/EF av 27. oktober 1998 om medisinsk utstyr til in vitro-diagnostikk**

2011/EØS/4/28

*(Offentliggjøring av titler og referanser for harmoniserte standarder i henhold til
direktivet)*

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN 556-1:2001 Sterilisering av medisinsk utstyr – Krav til medisinsk utstyr som skal merkes "Steril" – Del 1: Krav til sluttsterilisert medisinsk utstyr (innbefattet rettelsesblad AC:2006)	31.7.2002	EN 556:1994 + A1:1998 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2002)
	EN 556-1:2001/AC:2006	15.11.2006		
CEN	EN 556-2:2003 Sterilisering av medisinsk utstyr – Krav til medisinsk utstyr som skal merkes "Steril" – Del 1: Krav til bakteriefri behandlet medisinsk utstyr	9.8.2007		
CEN	EN 980:2008 Symboler for merking av medisinsk utstyr	23.7.2008	EN 980:2003 Note 2.1	Dato utløpt (31.5.2010)
CEN	EN ISO 11737-2:2009 Sterilisering av medisinsk utstyr – Mikrobiologiske metoder – Del 2: Sterilitetsprøving brukt i definisjon, validering og vedlikehold av en steriliseringsprosess (ISO 11737-2:2009)	7.7.2010		
CEN	EN 12322:1999 In vitro-diagnostisk medisinsk utstyr – Dyrkingsmedier for mikrobiologi – Ytelseskriterier for dyrkingsmedier	9.10.1999		
	EN 12322:1999/A1:2001	31.7.2002	Note 3	Dato utløpt (30.4.2002)
CEN	EN ISO 13485:2003 Medisinsk utstyr – Systemer for kvalitetsstyring – Krav for å oppfylle regelverk (ISO 13485:2003)	2.4.2004	EN ISO 13488:2000 EN ISO 13485:2000 Note 2.1	Dato utløpt (31.7.2009)
	EN ISO 13485:2003/AC:2009	7.7.2010		
CEN	EN 13532:2002 Generelle krav til in vitro-diagnostisk medisinsk utstyr til selvtesting	17.12.2002		
CEN	EN 13612:2002 Funksjonsevaluering av in vitro- diagnostisk medisinsk utstyr (innbefattet rettelsesblad AC:2002)	17.12.2002		
	EN 13612:2002/AC:2002	2.12.2009		
CEN	EN 13640:2002 Stabilitetsprøving av in vitro-diagnostiske reagenser	17.12.2002		
CEN	EN 13641:2002 Eliminering eller reduksjon av risiko forbundet med in vitro-diagnostiske reagenser	17.12.2002		

ESO (1)	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN 13975:2003 Prosedyre for prøvetaking til bruk for godkjenningssprøving av in vitro-diagnostisk medisinsk utstyr – Statistiske aspekter	21.11.2003		
CEN	EN 14136:2004 Bruk av ekstern kvalitetsvurdering for bedømmelse av analysekvalitet av in vitro-diagnostiske prosedyrer	15.11.2006		
CEN	EN 14254:2004 In vitro-diagnostisk medisinsk utstyr – Engangsbeholder for prøvesamling av annet humant materiale enn blod	28.4.2005		
CEN	EN 14820:2004 Engangsbeholdere for prøvesamling av humant venøst blod	28.4.2005		
CEN	EN ISO 14937:2009 Sterilisering av helsetjenesteprodukter – Generelle krav til karakterisering av et steriliserende agens samt utvikling, validering og rutinekontroll av en steriliseringsprosess for medisinsk utstyr (ISO 14937:2009)	7.7.2010	EN ISO 14937:2000 Note 2.1	Dato utløpt (30.4.2010)
CEN	EN ISO 14971:2009 Medisinsk utstyr – Bruk av risikostyring for medisinsk utstyr (ISO 14971:2007, korrigert versjon 2007-10-01)	7.7.2010	EN ISO 14971:2007 Note 2.1	Dato utløpt (21.3.2010)
CEN	EN ISO 15193:2009 In vitro-diagnostisk medisinsk utstyr – Mål av mengder i biologisk prøvemateriale – krav til innhold og presentasjon av referansemålemetode (ISO 15193:2009)	7.7.2010		
CEN	EN ISO 15194:2009 In vitro diagnostisk medisinsk utstyr – Måling av mengder i prøver av biologisk opprinnelse – Krav til sertifisert materiale og innhold av støttedokumentasjon (ISO 15194:2009)	7.7.2010		
CEN	EN ISO 15197:2003 In vitro-diagnostiske prøvingsystemer – Krav til systemer for egenovervåking av blodsukker ved håndtering av diabetes mellitus (ISO 15197:2003) (innbefattet rettelsesblad AC:2005)	28.4.2005		
	EN ISO 15197:2003/AC:2005	2.12.2009		
CEN	EN ISO 17511:2003 In vitro-diagnostisk medisinsk utstyr – Kvantitativ måling av substanser i biologiske prøver – Metrologisk sporbarhet av verdier som er tildelt til kalibratorer og kontrollmaterialer (ISO 17511:2003)	28.4.2005		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
CEN	EN ISO 18113-1:2009 In vitro diagnostisk medisinsk utstyr – Produsentinformasjon (merking) – Del 1: Termer, definisjoner og generelle krav (ISO 18113-1:2009)	7.7.2010		
CEN	EN ISO 18113-2:2009 In vitro diagnostisk medisinsk utstyr – Produsentinformasjon – Del 2: In vitro diagnostiske reagenser for profesjonelt bruk (ISO 18113-2:2009)	7.7.2010	EN 375:2001 Note 2.1	31.12.2012
CEN	EN ISO 18113-3:2009 In vitro diagnostisk medisinsk utstyr – Produsentinformasjon (merking) – Del 3: In vitro diagnostiske instrumenter for profesjonelt bruk (ISO 18113-3:2009)	7.7.2010	EN 591:2001 Note 2.1	31.12.2012
CEN	EN ISO 18113-4:2009 In vitro diagnostisk medisinsk utstyr – Produsentinformasjon (merking) – Del 4: In vitro diagnostiske reagenser for selv- testing (ISO 18113-4:2009)	7.7.2010	EN 376:2002 Note 2.1	31.12.2012
CEN	EN ISO 18113-5:2009 In vitro diagnostisk medisinsk utstyr – Produsentinformasjon (merking) – Del 5: In vitro diagnostiske instrumenter for selv-testing (ISO 18113-5:2009)	7.7.2010	EN 592:2002 Note 2.1	31.12.2012
CEN	EN ISO 18153:2003 In vitro-diagnostisk medisinsk utstyr – Kvantitativ måling av substanser i biologiske prøver – Metrologisk sporbarhet av verdier for katalytisk konsentrasjon av enzymer som er tildelt til kalibratorer og kontrollmaterialer (ISO 18153:2003)	21.11.2003		
CEN	EN ISO 20776-1:2006 Kliniske laboratorieprøvinger og diagnostiske in vitro-prøvingssystemer – Resistensbestemmelse av smittestoffer og evaluering av utstyr brukt til dette formålet – Del 1: Referansemetoder for prøving av in vitro-aktiviteten av antimikrobiologiske agenser mot bakterier som forårsaker infeksjonssykdommer (ISO 20776-1:2006)	9.8.2007		
Cenelec	EN 61010-2-101:2002 Sikkerhetskrav til elektrisk måleutstyr for laboratoriebruk – Del 2-101: Spesielle krav til in vitro diagnostisk (IVD) medisinsk utstyr IEC 61010-2-101:2002 (Modifisert)	17.12.2002		
Cenelec	EN 61326-2-6:2006 Elektrisk utstyr for måling, kontroll og laboratoriebruk – EMC krav – Del 2-6: Spesielle krav – In vitro diagnostisk (IVD) medisinsk utstyr IEC 61326-2-6:2005	27.11.2008		

ESO ⁽¹⁾	Standardens referanse og tittel (samt referansedokument)	Første publisering i EUT	Referanse til den erstattede standard	Opphørsdato for antakelse om samsvar med den erstattede standard Note 1
Cenelec	EN 62304:2006 Programvare til medisinsk utstyr – Livstids-prosessene til programvaren IEC 62304:2006	27.11.2008		
	EN 62304:2006/AC:2008	18.1.2011		
Cenelec	EN 62366:2008 Medisinsk utstyr – Tekniske metoder for å innarbeide brukervennlighet IEC 62366:2007	27.11.2008		

⁽¹⁾ ESO (europeisk standardiseringsorgan):

CEN: Avenue Marnix 17, B-1000, Brussels, tlf. +32 2 550 08 11, faks +32 2 550 08 19 (<http://www.cen.eu>)

CENELEC: Avenue Marnix 17, B-1000, Brussels, tlf. +32 2 519 68 71, faks +32 2 519 69 19 (<http://www.cenelec.eu>)

ETSI: 650, route des Lucioles, F-06921 Sophia Antipolis, tlf. +33 4 92 94 42 00, faks +33 4 93 65 47 16 (<http://www.etsi.eu>)

Note 1: Generelt vil opphørsdatoen for antakelse om samsvar være datoen for tilbaketrekking ("dow") fastsatt av det europeiske standardiseringsorgan, men brukere av disse standardene gjøres oppmerksom på at det i visse unntakstilfeller kan være en annen dato.

Note 2.1: Den nye (eller endrede) standard har samme omfang som den erstattede standard. På den angitte dato opphører den erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet.

Note 2.2: Den nye standard har et videre omfang enn den erstattede standard. På den angitte dato opphører den erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet.

Note 2.3: Den nye standard har et snevrere omfang enn den erstattede standard. På den angitte dato opphører den (delvis) erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet, for de produkter som omfattes av den nye standarden. Antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet for produkter som fortsatt omfattes av den (delvis) erstattede standard, men som ikke omfattes av den nye standard, er ikke berørt.

Note 3: Når det gjelder endringsblad, er referansestandard EN CCCCC:YYYY samt dens eventuelle tidligere endringsblad og et eventuelt nytt, angitt endringsblad. Den erstattede standard (kolonne 3) består derfor av EN CCCCC:YYYY og dens eventuelle tidligere endringsblad, men uten det nye angitte endringsblad. På den angitte dato opphører den erstattede standard å gi antakelse om samsvar med de grunnleggende krav i direktivet.

Merk:

- Opplysninger om standardenes tilgjengelighet kan fås ved henvendelse enten til de europeiske standardiseringsorganene eller de nasjonale standardiseringsorganene som er oppført på en liste i vedlegget til europaparlaments- og rådsdirektiv 98/34/EF⁽¹⁾, endret ved direktiv 98/48/EF⁽²⁾.
- Harmoniserte standarder vedtas av de europeiske standardiseringsorganisasjonene på engelsk (CEN og CENELEC publiserer også på fransk og tysk). Deretter oversetter de nasjonale standardiseringsorganene titlene på de harmoniserte standardene til alle de påkrevde språkene i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Europakommisjonen og EFTA-sekretariatet påtar seg intet ansvar for at titlene som er blitt framlagt for publisering i *Den europeiske unions tidende* eller EØS-tillegget til dette, er korrekte.
- Offentliggjøring av referansene i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende* betyr ikke at standardene foreligger på alle EØS-språk.
- Denne listen erstatter alle tidligere lister offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*. Kommisjonen sørger for ajourføring av listen.
- Ytterligere opplysninger om harmoniserte standarder finnes på Internett på adressen http://ec.europa.eu/enterprise/policies/european-standards/harmonised-standards/index_en.htm

⁽¹⁾ EFT L 204 av 21.7.1998, s. 37.

⁽²⁾ EFT L 217 av 5.8.1998, s. 18.